

หลักสูตรการฝึกอบรม
วิทยากรกระบวนการ
เพื่อการเปลี่ยนแปลง
สู่การพึ่งตนเอง
และพึ่งพากันเอง

วันที่ 18 – 28 มิถุนายน 2542

โดย

- ☐ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- ☐ เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้านภาคอีสาน
- ☐ มูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตดี จังหวัดขอนแก่น

หลักสูตรการฝึกอบรม
วิทยาการกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเอง
และพึ่งพากันเอง รุ่นที่ 1

วันที่ 18 - 28 มิถุนายน 2542 ณ โรงพยาบาลอุบลรัตน์

ความเป็นมา การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของสมาชิกเครือข่าย เป็นเป้าหมายการพัฒนาของเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นหนทางให้เกิดสภาพดินค้ำ น้ำชุ่ม ป่าอุดมสมบูรณ์ ปลอดภัยจากภัย ภัย หอย ปลูก ป่า มีให้กินไม่หิวขาดไม่ไหว รายจ่ายลดลง รายรับสูงขึ้น หนี้สินค่อยๆ ลดลง เงินออมเพิ่มขึ้น มีหลักประกันของชีวิตครบถ้วน มีอิสระภาพ มีความภาคภูมิใจ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความสุขทั้งกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ของสมาชิกเครือข่าย

ภูมิปัญญาชาวบ้านใน 5 จังหวัด ภาคอีสาน ครอบคลุมถึงสิ่งเหล่านี้ และเชื่อว่าการสร้างผู้นำชุมชนที่เข้าใจกระบวนการหาปัญหา หาสาเหตุ หาทางเลือก สร้างจินตนาการแห่งความสำเร็จของตนเองและของกลุ่มพร้อมแผนปฏิบัติการสู่จินตนาการที่วางไว้พร้อม ด้วยความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่น จะทำให้พึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งสามารถขยายได้ในวงกว้าง ทั้งระดับหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ภาคและระดับประเทศ จึงได้จัดทำหลักสูตรนี้ขึ้นเพื่อให้ผู้นำชุมชนทั้งชาวบ้าน นักพัฒนาภาครัฐ นักพัฒนาองค์กรเอกชน นักวิชาการ ได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเห็นตัวอย่างจริงในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของภูมิปัญญาชาวบ้าน ของเครือข่ายผู้ผลิต และเครือข่ายผู้บริโภค ซึ่งหลักสูตรได้ใช้เวลา 11 วัน มีกำหนดการรายละเอียดดังนี้

คณะวิทยากร

- 1) นายแพทย์ประเวศ วะสี
 - 2) คุณโสภณ สุภาพงษ์
 - 3) พันเอกนายแพทย์ทวีศักดิ์ นพเกษร
- อนุกรรมการจัดทำแผนงานโรคเอดส์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8
 - ผู้เชี่ยวชาญองค์การยูนิเซฟ โครงการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิควางแผนแบบพหุภาคี การควบคุมป้องกันโรคเอดส์ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
 - ผู้เชี่ยวชาญโครงการเพื่อการพัฒนา แห่งสหประชาชาติ (UNDP) ในการประเมินผลโครงการเอดส์ กระทรวงกลาโหม ประเทศกัมพูชา
 - เลขาธิการสถาบันพัฒนาสีเขียวอินโดจีน จังหวัดพิษณุโลก

เลขที่	HS 0646
วันที่ 20 เดือน ๕ ปี 40	

4) จสอ.เอนก สุทธิศาสตร์

- วิทยาศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จ.พิษณุโลก
- ผักอบรมพัฒนาศักยภาพ (เขาวงกต) สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน จ.พิษณุโลก

5) น.สพ. ปกรณ์ สุวรรณประภา

- หัวหน้าฝ่ายบำบัดโรคสัตว์ สอน. ปศุสัตว์เขต 6 จ.พิษณุโลก
- รองเลขาธิการสถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน จ.พิษณุโลก

6) พ่อมหาอยู่	สุนทรชัย
7) พ่อเชียง	ไทยดี
8) พ่อผาย	สร้อยสระกลาง
9) พ่อสุทธินันท์	ปรัชญพฤทธิ
10) พ่อคำเคื่อง	ภาณี
11) พ่อบุญเต็ม	ชัยลา
12) พ่อบุญทัน	เขตรมณ
13) พ่อแสวง	สิงห์น้อย
14) พ่อทองพิตร	หลวงจันทร์
15) นายแพทย์อภิสิทธิ์	ธำรงวราราม
16) แพทย์หญิงทานทิพย์	ธำรงวราราม
17) นางสาวพรรณิ	เสมอภาค
18) นางสาวนิรวรรณ	รวมธรรม

ตารางการอบรม

วันที่ 1 : วันที่ 18 มิถุนายน 2542

- 18.00 - 19.00 น. เดินทางเข้าที่พักพร้อมลงทะเบียน
- 18.00 - 19.30 น. พิธีเปิด
- 19.30 - 20.00 น. เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์
- 20.00 - 22.00 น. กิจกรรมก่อนเจดีย์

วันที่ 2 ; วันที่ 19 มิถุนายน 2542

เพื่อเตรียม	06.00 - 07.00 น. เวลาส่วนตัว
ความคิดและ	07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหาร
ความพร้อม	08.00 - 08.15 น. เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์
ในการทำหน้าที่วิทยากร	08.15 - 10.00 น. TIME LINE (ทุกข์ทรมานอีสาน)
กระบวนการเพื่อการ	10.00 - 10.15 น. พักรับประทานอาหารว่าง
เปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเอง	10.15 - 11.00 น. ทฤษฎีคืนไม้ (สมมุติบ้านเขา)

11.00 - 12.00 น. MIND MAP (ชักแพ่งอีสาน)
 12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
 13.00 - 14.30 น. กิจกรรมทักษะและเทคนิคการสื่อสาร
 14.30 - 14.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
 14.45 - 17.30 น. กิจกรรมหัวใจทองคำ
 17.30 - 19.00 น. เวลาส่วนตัว + รับประทานอาหาร
 19.00 - 22.00 น. กิจกรรม สาธารณแห่งชีวิต
 22.00 น. ปิดกิจกรรม

วันที่ 3 : 20 มิถุนายน 2542

เพื่อฝึกทักษะ 06.00 - 07.00 น. เวลาส่วนตัว
 ในการทำหน้าที่ 07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหาร
 เป็นวิทยากรกระบวนการ 08.00 - 10.00 น. กิจกรรมค้นหาจิตวิญญาณของตนเอง(MY VALUE)
 10.00 - 10.15 น. พักรับประทานอาหารว่าง
 10.15 - 12.00 น. กิจกรรมค้นหาจิตวิญญาณของตนเอง (ต่อ)
 12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหาร
 13.00 - 16.00 น. ทูทซ์ของสังคมไทย (คุณโสภณ สุภาพงษ์)

วันที่ 4 ; 21 มิถุนายน 2542

เพื่อฝึกทักษะ 06.00 - 07.00 น. เวลาส่วนตัว
 ในการทำหน้าที่ 07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหาร
 เป็นวิทยากรกระบวนการ 08.00 - 12.00 น. ภาพฝัน 5 ปี ข้างหน้า
 และ 12.00 - 13.00 น. อาหารกลางวัน
 ศึกษาตัวอย่าง 13.00 - 16.00 น. คู่มือพ่อทองพิตร (2 ปี)
 การฟังตนเอง ได้ภายใน 2 ปีและ5ปี คู่มือพ่อแสง สิงห์น้อย (5 ปี)
 16.00 - 18.00 น. สรุปงาน

วันที่ 5 ; 22 มิถุนายน 2542

เพื่อศึกษาศักยภาพการฟัง 07.00 - 08.00 น. อาหารเช้าที่ศูนย์คำคุณ
 ตนเองได้ 08.00 - 10.00 น. เดินทางไปบ้านคงบัง อ.แวงใหญ่ จ.ขอนแก่น
 เมื่อเวลาผ่านไป 10 ปี 10.00 - 12.00 น. คู่มือบุญเต็ม ชัยลา (10ปี) คุณนิรรรณ/พรรณี
 12.00 - 13.00 น. อาหารกลางวันที่บ้านคงบัง กลุ่มแม่บ้านคงบัง
 13.00 - 15.00 น. คู่มือบุญทัน เขตชมพู (10 ปี) คุณนิรรรณ/พรรณี
 15.00 - 18.00 น. ออกเดินทางกลับบ้านพ้อมหาอยู่ สุนทรชัย
 18.00 - 19.00 น. อาหารเย็นบ้านพ้อมหาอยู่ สุนทรชัย

19.00 – 21.00 น. เดินทางไปศูนย์เน็ค อ.เมือง จ.สุรินทร์

สรุปการดำเนินงานพ่อนุญเดิมและพ่อนุญทัน คุณนิรวรรณ/พรรณี

วันที่ 6 ; 23 มิถุนายน 2542

เพื่อศึกษาความสำคัญ	07.00 – 07.30 น. เดินทางไปบ้านพ้อมหาอยู่ สุนทรชัย อ.เมือง จ.สุรินทร์
ในการ	07.30 – 08.30 น. อาหารเช้าบ้านพ้อมหาอยู่ สุนทรชัย
ออมน้ำ	08.30 – 11.30 น. ฟังบรรยายสรุปการอมน้ำสู่การพึ่งตนเอง
ออมดิน	โดยพ้อมหาอยู่ สุนทรชัย
ออมต้นไม้ใหญ่	11.30 – 12.00 น. เดินทางไปบ้านพ้อเชียง ไทยคี อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
สังสมภูมิปัญญา	12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวันบ้านพ้อเชียง ไทยคี อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
และความสำเร็จ	13.00 – 15.00 น. ฟังบรรยายสรุปกระบวนการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเอง
ในการพึ่งตนเองเมื่อเวลาผ่านไป 40 ปี	และศึกษาผลงาน 40 ปี บ้านพ้อเชียง ไทยคี อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
	15.30 – 17.00 น. เดินทางไปบ้านพ้อสุทรินันท์ ประชุมพทุทธิ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
	17.00 – 18.30 น. ฟังบรรยาย
	ผู้นำชุมชนเป็นนักพัฒนาได้อย่างไร โดยพ้อสุทรินันท์ ประชุมพทุทธิ
	18.30 – 20.00 น. อาหารเย็น
	20.00 – 21.00 น. สรุปการดำเนินงานพ้อมหาอยู่และพ้อเชียง

คุณนิรวรรณ / พรรณี

วันที่ 7 ; 24 มิถุนายน 2542

เพื่อเรียนรู้กระบวนการ	06.00 – 07.30 น. เดินทางรอบสวนป่า
ขยายเครือข่ายการพึ่งตนเอง	07.30 – 08.00 น. เดินทางไปบ้านพ้อคำเคื่อง ภาษี
และพึ่งพากันเอง	กิ่งอ.แคนดง จ.บุรีรัมย์
โดยองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง	08.00 – 09.00 น. อาหารเช้าบ้านพ้อคำเคื่อง ภาษี
	09.00 – 11.30 น. ผู้นำชุมชนเป็นนักพัฒนาได้อย่างไร (ต่อ)
	โดยพ้อสุทรินันท์ ประชุมพทุทธิ และพ้อคำเคื่อง ภาษี
	11.30 – 13.00 น. เดินทางไปบ้านพ้อผา สร้อยสระกลาง
	อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
	13.00 – 14.00 น. อาหารกลางวันที่บ้านพ้อผา สร้อยสระกลาง
	14.00 – 17.00 น. องค์กรชุมชนกับการจัดการสู่การพึ่งตนเอง
	โดยพ้อผา สร้อยสระกลาง
	18.00 – 19.00 น. สรุปการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนอีสาน

คุณนิรวรรณ / พรรณี

วันที่ 8 ; 25 มิถุนายน 2542

เพื่อเรียนรู้กระบวนการพัฒนา 6.00 – 7.00 น. อาหารเช้า
แบบครบวงจรด้านธุรกิจชุมชน 7.00 – 12.00 น. เดินทางไปบ้านพ่อเล็ก กุควงศ์แก้ว
และเด็กรักถิ่น อ.กุคบาท จ.สกลนคร
โดยองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง 12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวันที่บ้านพ่อเล็ก กุควงศ์แก้ว
13.00 – 16.00 น. องค์กรชุมชนกับอุตสาหกรรมชุมชน
และธุรกิจชุมชนและการถ่ายทอดสู่ลูกหลาน
16.00 – 21.00 น. เดินทางกลับที่พักเชิ่อนอุบลรัตน์

วันที่ 9 ; 26 มิถุนายน 2542

เพื่อวางแผนภูษาคิผู้การพึ่งตนเอง 8.00 – 9.00 น. อาหารเช้าที่ห้องประชุม 3 รพ.อุบลรัตน์
ของผู้นำแต่ละคนและภาพรวม 9.00 – 10.30 น. แยกเป็น 6 กลุ่มตามจังหวัด
ของจังหวัด
- สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดูงานของแต่ละคน
- แผนภูษาคิของแต่ละคน
- เตรียมนำเสนอ

วิทยากรประจำกลุ่ม

- อภิสิทธิ์ - ทานทิพย์ - นิภา
- นิรวรรณ - พรรณี - สุมาลี

10.30 – 10.45 น. อาหารว่าง

10.45 – 12.00 น. แผนภูษาคิ (ต่อ)

12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวัน

13.00 – 14.30 น. แผนภูษาคิ (ต่อ)

14.30 – 14.45 น. อาหารว่าง

14.45 – 16.00 น. แผนภูษาคิ (ต่อ)

16.00 – 19.00 น. ไปไหว้พระใหญ่และอาหารเย็นที่สันเขื่อน

วันที่ 10 ; 27 มิถุนายน 2542

เพื่อนำเสนอแผนภูษาคิ 8.00 – 9.00 น. อาหารเช้า
ของจังหวัดให้ปราชญ์ชาวบ้าน 9.00 – 12.00 น. นำเสนอแผนภูษาคิต่อปราชญ์ชาวบ้าน
พิจารณา รวมทั้ง จังหวัดละ 30 นาที นพ.อภิสิทธิ์ ดำเนินการอภิปราย
พัฒนาระบบการออม 12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวัน
ของเครือข่ายในอนาคต 13.00 – 16.00 น. การออมกับการภูษาคิ (ระดมสมอง)
16.00 – 19.00 น. ทักษะศึกษา
- การทำปลาไร่

- หาดบางแสน 2

- อาหารเย็น

19.00 น. พักผ่อนเตรียมเดินทางไปกรุงเทพฯ

วันที่ 11 ; 28 มิถุนายน 2542

เพื่อคัดตัวอย่างเครื่องสำอางค์และผู้ผลิตและผู้บริโภค	01.00 – 08.00 น. เดินทางจากอำเภออุบลรัตน์ ไปบริษัทเลมอนฟาร์มพัฒนา
ที่ทำให้ธุรกิจชุมชน	พระรามเก้า กรุงเทพฯ
ครบวงจร	08.00 – 09.00 น. อาหารเช้า
	09.00 – 12.00 น. ชมกิจการของบริษัทฯ
	12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวัน
	13.00 – 13.30 น. นำเสนอแผนธุรกิจในรวมของ 6 จังหวัด (นพ.อภิสิทธิ์)
	13.30 – 16.00 น. สังเคราะห์สิ่งที่ได้จากการดูงาน และสิ่งที่ควรทำ
	ต่อไปของผู้จบหลักสูตร
	โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี
	16.00 – 16.30 น. พิธีปิด และมอบประกาศนียบัตรผู้จบหลักสูตร
	16.30 – 24.00 น. เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

รายชื่อผู้เข้าร่วมอบรม

“วิทยาการกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเอง”

ระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๒

เครือข่ายพ่อจันทร์ที ประทุมภา

1. นายจันทร์ที ประทุมภา
2. นายประสาร พลแสน
3. นายคำมี มุ่งคุณ
4. นายประจวบ ชัยนา

เครือข่ายพ่อทองหล่อ เจน ไทสง

1. พ่อทองหล่อ เจน ไทสง
2. นายวิจิตร จันทรานูวงศ์
3. นายสิน ทุมนาหาด
4. นายจิต ไปรังไรสง

เครือข่ายพ่อคำเคื่อง ภาษี

1. นายบุญมี ทองหล่อ
2. นายพิทักษ์ ประเสริฐรัมย์
3. นายสากล ภาษี

เครือข่ายพ่อผาย สร้อยสระกลาง

1. นายบุญตา วัฒนา
2. นายสุวรรณ ปะกายะ
3. นายพนม พุทธาณู

เครือข่ายพ่อบุญเต็ม ชัยลา

1. นายประสิทธิ์ นามโสม
2. นายประชัน เค้าสิม

เครือข่ายพ่อทัศน กระยอม

1. พ่อทัศน กระยอม
2. นายหนูเคน กุลสุวรรณ
3. นายอดิศร สมบัติ

เครือข่ายพ่อชาติ มาระแสง

1. พ่อชาติ มาระแสง
2. นายนทีทอง จันทนชาติ
3. นายอัครพงษ์ เรืองวรรณภา

เครือข่ายขอนแก่น

1. นายสมธง ศิริโชติ
2. นายแสวง สิงห์น้อย
3. นายสอน มีดวง
4. นายประจักษ์ ตะโนนทอง

เครือข่ายพ่อสุทธินันท์ ปรัชญพฤกษ์

1. นายสิงห์ ทุมรินทร์
2. นายชาย แก้วหนองฮี
3. นายเชียง บุคสุค
4. นายไธ ศูนย์คำ
5. นายเสาร์ เภาไพนางาม

เครือข่ายพ่อมหาอยู่ สุนทรชัย

1. พ่อมหาอยู่ สุนทรชัย.
2. นายทองใส กองน้อย
3. นายประจิต หวังชูขอบ
4. นายวีรวัฒน์ ศรีเมือง

เครือข่ายพ่อเชียง ไทยดี

1. นายณรงค์ ประสาททอง
2. นายอานวย หวังกาญจน์
3. นางสนุก สิริพัศ

- 1) พิธีเปิด
- อุปกรณ์
- 1) พระกลางห้อง
 - 2) แผ่นใส่พระพุทธรูปจีนราช
 - 3) พระบรมฉายาลักษณ์
 - 4) ธูปเทียน
 - 5) เทปพระราโชวาท เรื่อง การพึ่งตนเอง / ความรู้ / การทำงาน
- ขั้นตอน
- 1) เวียนเทียนรอบวงพร้อมเปิดเพลงไทยเดิม “ประชาสังคม”
 - 2) เปิดเทปพระราโชวาท
 - 3) เพลงสรรเสริญพระบารมี
 - 4) ผู้อาวุโสกล่าวเปิด
- ผล
- สร้างความประทับใจในพิธีเปิด
 - รู้สึกศักดิ์สิทธิ์ และเกิดคุณค่าร่วมกันในความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกัน
- 2) เกมส์รู้จักกันและรู้จักแผน

2.1) หัวใจสีแดง

- อุปกรณ์
- 1) กระดาษหัวใจสีแดง
 - 2) ปากกา
 - 3) เพลงเย็น ๆ
- ขั้นตอน
- เขียนความคาดหวังแต่ละคนในการมาครั้งนี้
 - คาดหวังอะไร, คิดอะไร, กลับไปจะทำอะไร
- ผล
- รู้ความคาดหวังแต่ละคน นำมาต่อเป็นภาพรวม

2.2) เกมสัปดาห์เลข + อายุ

- อุปกรณ์
- ก) เขียนสูตรบนกระดาษฟรึฟดังนี้
X	$Y - 615 = ABC$
2^X	โดย X คือ ลำดับลูกคนที่เท่าไร
$\frac{?}{+}$	Y คือ ตัวเลขที่บอกวิทยากร
5	ABC คือ ผลลัพธ์ที่วิทยากรจะบอกสมาชิก
$\frac{?}{+}$	$A =$ ลำดับลูกคนที่เท่าไร
50^X	$BC =$ อายุสมาชิกปัจจุบัน
$\frac{?}{+}$	
365	
$\frac{?}{+}$	
อายุปัจจุบัน	
$\frac{?}{+}$	
Y	

ขั้นตอน - แต่ละคนคำนวณโดยแทนค่า X ด้วยลำดับถูกคนที่ = ? และแทนค่าอายุของตนเองในปัจจุบันอายุ จนได้ค่า Y

- แจก Y แก่วิทยากร เพื่อคำนวณ ABC และวิทยากร 1 แจกลำดับถูกคนที่เท่าไรของสมาชิก

ผล - วิทยากรกลายเป็นจุดสนใจของคนที่เข้าร่วมประชุม

2.3) เกมส์นักคิดทำตามคำสั่ง

ขั้นตอน วิทยากรตกลงกติกา กับสมาชิกให้สมาชิกทำตรงกันข้ามกับคำสั่ง เช่น

- สั่งนักคินั่ง ให้ สมาชิกยืน
- สั่งนักคิดยืน ให้ สมาชิกนั่ง
- สั่งนักคิดขวานหัน ให้ สมาชิกซ้ายหัน ฯลฯ

ผล - ทำให้สมาชิกตื่นตัวได้คิด และ ระวัง

2.4) เกมส์ต่อจิ๊กซอ

- อุปกรณ์
- 1) กระดาษแข็ง 2 หน้า ตัดเป็นจิ๊กซอ 10 ชิ้น แล้ว 4 ใบๆละ 1 กลุ่ม
 - 2) แบ่งคนเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ ประมาณ 10 คน
 - 3) ปากกาเมจิก
 - 4) กระดาษขาว

- ขั้นตอน
- 1) แจกกระดาษจิ๊กซอ ให้แต่ละกลุ่ม
 - 2) ให้แต่ละกลุ่มต่อจิ๊กซอ
 - 3) ตีคกระดากาว ต่อจิ๊กซอที่ต่อแล้วเป็นแผ่นเดียวกัน
 - 4) เขียนบรรยายจิ๊กซอ แต่ละใบประกอบด้วย
 - 4.1) ชื่อ - สกุล
 - 4.2) อายุ
 - 4.3) อาชีพ
 - 4.4) นิสัย
- ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ รายละเอียดในจิ๊กซอ
- ผู้ถูกแนะนำโชว์ตัว

- ผล
- 1) แต่ละคนรู้จักกันเพิ่มขึ้น
 - 2) ได้ร่วมกันทำงานต่อจิ๊กซอ
 - 3) เห็นว่ากลุ่มที่วางแผนดี จะต่อจิ๊กซอเขียนตีคกระดากาวก่อนแล้วจึงเขียนจะเป็นระเบียบไม่ต้องหมุน

2.5) เกมส์ก่อเจดีย์

อุปกรณ์

- 1) หลอดขยายกลุ่มละห่อ
- 2) เช็มหมุด
- 3) เพลงคึกคัก

ขั้นตอน

- 1) ทุกกลุ่มทำเจดีย์ให้
 - สวยงาม
 - แข็งแรง + มั่นคง
 - สร้างสรรค์

ด้วยหลอดขยาย
และเช็มหมุด

2) คำถามคือ

- 1) มีขั้นตอน (กระบวนการ) ทำงานอย่างไร ?
- 2) มีปัจจัยอะไรที่ทำให้งานสำเร็จ หรือ ไม่สำเร็จ ?
- 3) ถ้าทำใหม่จะปรับปรุงการทำงานอย่างไร ?

ผล 1) พบข้อจำกัด

- วัสดุไม่พอ
- เวลาไม่พอ
- ขาดประสบการณ์

2) งานไม่สำเร็จเพราะ

- ต่างคนต่างคิด
- ต่างคนต่างทำ
- ทำไปแก้ปัญหาวนตัววน
- ถดถอยประสงค์

3) งาน จะสำเร็จได้โดย

- 3.1) วางแผนและทำตามแผน
- 3.2) สื่อสารให้ดี
- 3.3) แบ่งงานให้ชัด เชื่อมโยงให้เป็น
- 3.4) บริหารเวลา
- 3.5) ประเมินตลอดเวลา
- 3.6) ทำตามความเห็นของคนส่วนใหญ่
- 3.7) ความร่วมมือ สามัคคีภายในกลุ่ม
- 3.8) ปรับตัวให้เร็วกับสิ่งใหม่ ๆ

ข้อสรุปของวันที่ 1

- 1) พิธีเปิดและห้องประชุมที่แปลกใหม่น่าเลื่อมใส สมาชิกคล้าย ๆ มีสัญญาใจกับพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ และต่อองค์พระประมุขของประเทศ
- 2) ทำอะไรต้องใช้ความคิดและสติปัญญา
- 3) สมาชิกรู้จักกันมากขึ้น
- 4) เกมสีก่อเจดีย์ทำให้เห็นความสำคัญของฐานครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง

วันที่ 2 (19 มิถุนายน 2542)

กิจกรรมที่ 1 ความคิดที่ถูกครอบงำ

อุปกรณ์ - ปากกาคนละ 3 ด้าม

ขั้นตอน - วิทยากรออกเงื่อนไขให้ต่อปากกา 3 ด้าม เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่รูปก็ได้
- ใช้เวลา ~ 5 นาที

ผล วิทยากรเฉลย เอาปากกา 3 ด้าม เรียงชิดกันเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า 1 รูป

กิจกรรมที่ 2 นิทานของสมชาย

อุปกรณ์และขั้นตอน วิทยากรเล่านิทาน “ครอบครัวของสมชายมีพ่อแม่ลูก อยู่มาวันหนึ่งมีงานศพในหมู่บ้าน ทุกคนไม่ร่วมงาน ยกเว้นสมชายนอนอยู่บ้าน คินนันมีโจรขึ้นมาบนบ้านสมชาย เพราะเป็นบ้านมีฐานะ สมชายมองเห็นโจร และนอนนิ่งยิ้มเฉย ๆ ดูโจรปล้นบ้านจนโจรลงจากบ้านไป พ่อแม่สมชายกลับมาบ้านตกใจมาก”

ถามว่า “ทำไมสมชายนอนเฉย ๆ “

ผล เพราะสมชายอายุ 1 ปี นอนอยู่บนเตียง

ทั้ง 2 กิจกรรมไม่มีสมาชิกคิดออก เพราะสมองถูกครอบงำด้วยความเชื่อที่คนอื่นมาบอก ว่านึกหรือคิดไปเองว่า สี่เหลี่ยมมี 4 เส้น 4 มุม นึกไปเองว่าสมชายเป็นผู้ใหญ่ เปรียบได้กับความคิดเรื่องทำเกษตรต้องใช้สารเคมี บ้านต้องมีตู้เย็น ฯลฯ ทำให้พึ่งตนเองไม่ได้ วิถีแก้คือ ระดมสมองอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดการถูกครอบงำ

กิจกรรมที่ 3 TIME LINE (ทุกข์หมู่เฮาคนอีสาน)

อุปกรณ์

- 1) กระดาษให้สมาชิกเขียน
- 2) ปากกา
- 3) เพลงเบา ๆ
- 4) กระดาษตัดติดบอร์ด 4 แผ่น

ขั้นตอน

- 1) แบ่งสมาชิกออกเป็น 4 กลุ่ม
- 2) ปิดไฟและเปิดเพลงเบา ๆ ให้สมาชิกทำสมาธิทบทวนความทุกข์

- ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนที่ผ่านมาประมาณ 2 - 3 นาที
- 3) เปิดไฟแล้วแจกกระดาษให้สมาชิกทบทวนความคิดลงในกระดาษที่แจกให้ พร้อมเปิดเพลงเบา ๆ กระตุ้นความคิดประมาณ 30 นาที
 - 4) ให้สมาชิกรวบรวมความคิดมาเติมลงในกระดาษขีด ที่แบ่งเป็นหมวดหมู่ เป็น 4 กลุ่มได้แก่
 - 4.1) เศรษฐกิจ
 - 4.2) ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 4.3) การเมืองการปกครอง
 - 4.4) ความคิด
 - 5) ให้แต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้อภิปรายและวิเคราะห์กลุ่มละ 15 นาที
 - 6) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอกลุ่มละ 3 นาที

ผล 1) เศรษฐกิจ ที่ทำให้เป็นทุกข์

- 1.1) การเป็นหนี้
- 1.2) ผลิตเพื่อเงิน
- 1.3) ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ
- 1.4) ธรรมชาติไม่เอื้ออำนวย

2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ทำให้เป็นทุกข์

- 2.1) สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เพราะ
 - ขาดความรู้
 - ขาดความเข้าใจ
 - ขาดจิตสำนึก
 - ขาดการเหลียวแลจากรัฐ
- 2.2) ขาดการวางแผนที่ดี
 - แผน 1 ถึง 7 นำพาประเทศสู่อุตสาหกรรมและบริการทำลาย สิ่งแวดล้อม
 - ผู้มีอำนาจไม่ก็ตนวางแผนและกำหนดกิจกรรมให้คนเป็นล้านคนทำโดยไม่มีส่วนร่วม

3) ด้านการเมืองการปกครองที่ทำให้เป็นทุกข์

- 3.1) ผู้ปกครองเห็นแก่ตัว กล่าวคือ
 - ไม่สนใจประชาชน
 - แย่งชิงผลประโยชน์
 - ไม่จริงจังในการแก้ปัญหา
- 3.2) ราษฎรไม่มีสิทธิมีเสียง และ พูดไม่ออก

- 3.3) ชาวบ้านไม่เคารพสิทธิตนเอง ถูกชักจูงง่าย เช่น ถูกชักจูงให้ขายเสียง
 3.4) ขาดความเป็นธรรมในสังคม เช่น กรณีพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน
 และเจ้าหน้าที่ของรัฐชนะเสมอ

4) ด้านความคิดที่ทำให้เป็นทุกข์

- 4.1) คนถูกครอบงำทางความคิด
 4.2) ความคิดเงินเป็นตัวตั้ง
 4.3) ค่านิยมของจากต่างประเทศ
 4.4) ครอบครัวยุคใหม่ ขาดความอบอุ่น
 4.5) สังคมไทยอ่อนแอแบ่งเป็นชนชั้น
 4.6) ขาดการค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ
 4.7) ขาดการรวมกลุ่มและระดมสมอง

กิจกรรมที่ 4 ทฤษฎีต้นไม้ (สมมุติบ้านเฮา)

อุปกรณ์

- 1) กระดาษฟรุ๊ฟต่อกัน 6 แผ่น ด้วยกระดาษขาว
 2) กระดาษสีตัดเป็นบัตรคำขนาด ~ 3 นิ้ว X 10 นิ้ว

ขั้นตอน

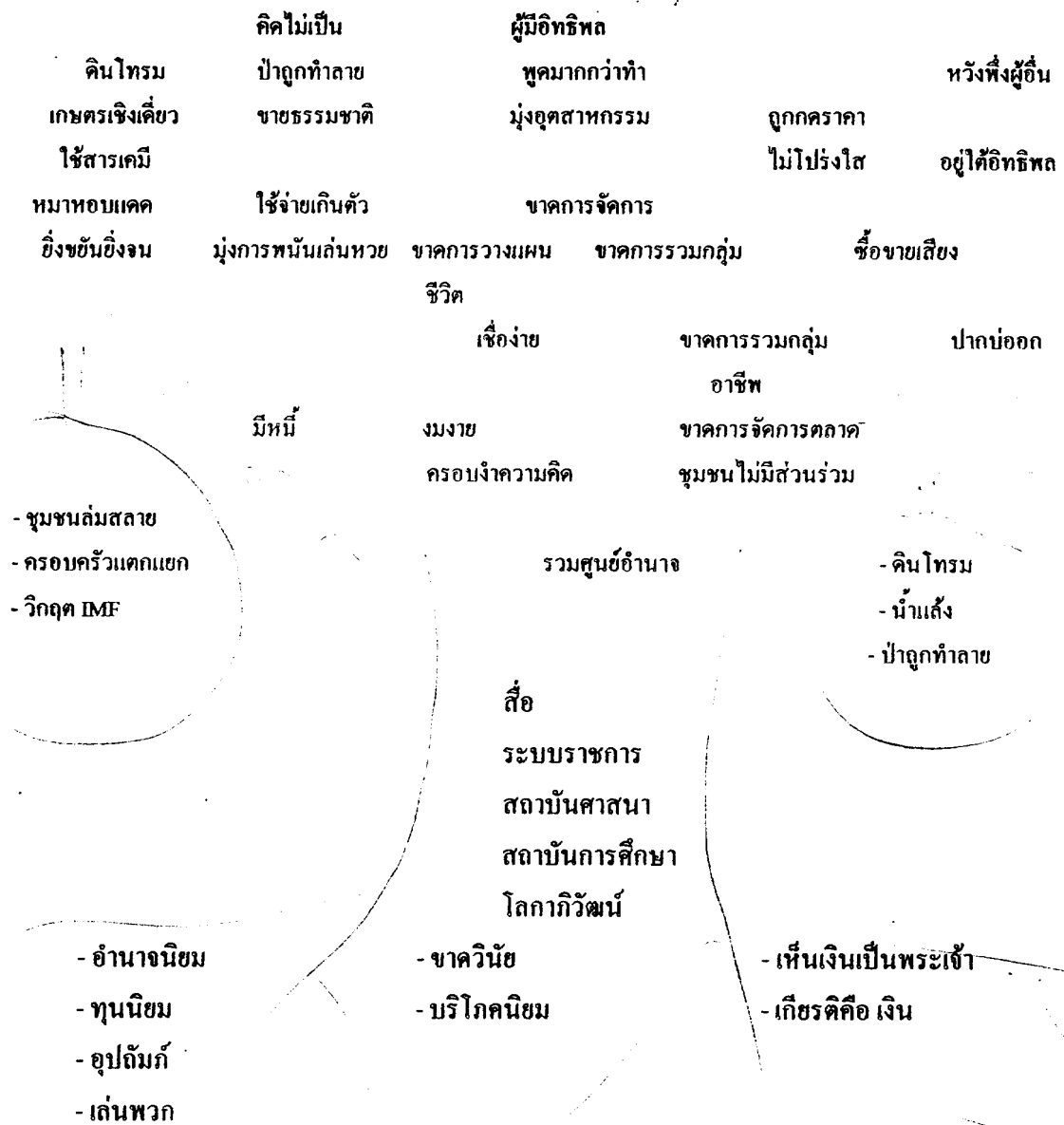
- 1) วาดภาพต้นไม้บนกระดาษฟรุ๊ฟ ประกอบด้วยราก, ลำต้น, กิ่งก้านใบ, ผล
 2) เอาคำสำคัญ ๆ (KEY WORDS) จากกิจกรรมที่ 3 เรื่อง TIME LINE หรือทุกข์
 อีสานบ้านเฮา มาเขียนเป็นบัตรคำ
 3) เอาบัตรคำมาติดบนต้นไม้ โดยกำหนด
- 3.1) ราก เป็นบัตรคำเกี่ยวกับวิถีคิด และการให้คุณค่า
 - 3.2) ลำต้น เป็นบัตรคำเกี่ยวกับโครงสร้างและสถาบันต่าง ๆ
 - 3.3) กิ่งก้านใบเป็นบัตรคำเกี่ยวกับปรากฏการณ์ผลของวิถีคิด ผลของการให้
 คุณค่าของไทยและพฤติกรรม
 - 3.4) ผล บัตรคำเกี่ยวกับผลสุดท้ายของปรากฏการณ์ (ผลลัพธ์)

ผล

- 1) สมาชิกพบความเชื่อมโยงของทุกข์ในด้านต่าง ๆ
 2) สมาชิกพบเหตุและผลของทุกข์

ดังภาพ

ทฤษฎีต้นไม้

กิจกรรมที่ 5 MIND MAP (สัปดาห์ที่ 5)

อุปกรณ์

- 1) กระดาษทศความคิด
- 2) เพลงเขิน ๆ เพื่อเข้าสมาธิ
- 3) กระดาษฟลิป 4 ใบต่อกันด้วยกระดาษกาว
- 4) สติกเกอร์ระบายสีแดงเพื่อติดคะแนน

ขั้นตอน

- 1) เปิดเพลงเบา ๆ และหรีไฟให้สมาชิกเข้าสมาธิหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา
- 2) เปิดไฟให้สมาชิกเขียนทางเลือกการแก้ปัญหา

- 3) รวบรวมสิ่งที่สมาชิกเขียนออกมา มาจัดหมวดหมู่คั้งภาพ
- 4) ตรวจสอบกับสมาชิกใน MIND MAP ที่ทำไว้
- 5) แจกสติกเกอร์ให้สมาชิกคนละ 5 ใบ ติดบนกิจกรรมของ MIND MAP เพื่อดูความถี่ทางความคิดที่สมาชิกคิดร่วมกัน
- 6) วิเคราะห์สรุป

“ สิ่งต่าง ๆ ที่ร่วมกันกำหนด กำหนดจากพลังจิตและพลังความคิดของท่านเอง ท่านเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของอีสาน ขอให้ใคร่ครวญและกำหนดวันนี้อาจไม่สำเร็จ แต่การมีกลุ่ม มีเครือข่าย จะช่วยให้งานสำเร็จ และนอนตายคาหลับ “

ผล 1) สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนด

- วิสัยทัศน์
- ยุทธศาสตร์
- และยุทธวิธีร่วมกัน

2) สมาชิกมีสิทธิ์ตัดสินใจให้คะแนนแผนปฏิบัติการอย่างเท่าเทียมกันคนละ

5 คะแนน

กิจกรรมที่ 6 ทักษะการสื่อสาร

อุปกรณ์

- 1) แผ่นกระดาษที่พิมพ์รูปไว้
- 2) ปากกา
- 3) แผ่นกระดาษไว้วาครูป

ขั้นตอน

- 1) แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 คน
- 2) ให้คนที่ 1 อ่านรูปในแผ่นกระดาษที่พิมพ์รูปไว้ และให้คนที่สองเขียนตามคำบอกของคนแรก โดยห้ามถาม คนที่สามสังเกตการเปลี่ยนแปลง ห้ามพูด และห้ามใช้ภาษาท่าทาง
- 3) ใช้กลุ่ม 3 คนเดิม โดยให้คนที่หนึ่งอ่านใหม่ ส่วนคนที่สองเขียนตามคำบอกแต่ซักถามได้ ส่วนคนที่สามทำเหมือนเดิม คือ สังเกตการเปลี่ยนแปลงห้ามพูด และห้ามใช้ภาษาท่าทาง
- 4) จัดกลุ่มใหม่เป็น 3 กลุ่ม โดยให้คนที่ทำหน้าที่คนที่ 1 เป็นกลุ่มแรก คนที่ทำหน้าที่คนที่ 2 เป็นกลุ่ม 2 และคนที่ทำหน้าที่คนที่ 3 เป็นกลุ่ม 3 แล้วอภิปรายภายในกลุ่มว่ารอบที่ 1 และ รอบที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างไร
- 5) นำเสนอผลการประชุมกลุ่ม

ผล

- 1) ผู้สื่อรอบที่ 1 รู้สึกหนักใจ ไม่แน่ใจว่าผู้ฟังจะรู้เรื่องหรือไม่
- ผู้สื่อรอบที่ 2 รู้สึกสบายใจ ผู้รับคำสั่งสอบถามให้เข้าใจได้

- 2) ผู้ฟังรอบที่ 1 หนักใจ ไม่เข้าใจ
ผู้ฟังรอบที่ 2 เบาสมอง งานง่ายขึ้น
- 3) ผู้สังเกต รอบที่ 1 หงุดหงิดทั้ง 2 คน
รอบที่ 2 ทั้ง 2 คนไม่หนักใจ
- 4) ผลงานรอบ 2 ดีกว่า รอบ 1

สรุป

- ทำงานถ้าได้คุยกัน จะสบายใจ และงานจะดี
- ถ้าไม่ซักถามจะเข้าใจผิด ไม่ได้เรียนรู้จากทั้ง 2 ฝ่าย
- ชีวิตจริงต้องเรียนรู้ได้จากทุกคน

กิจกรรมที่ 7 หัวใจทองคำ

อุปกรณ์ เอกสารหัวใจทองคำลำดับ 1 - 8

ขั้นตอน

- 1) เปิดเทปการเดินทางในดินแดนปริศนาเพื่อหาหัวใจทองคำ ถ้าได้หัวใจนี้ จะได้เป็นราชาปกครองจิตใจของคนทั้งหมด (ดังเอกสาร หัวใจทองคำ 1)
- 2) ให้แต่ละคนเลือกที่จะชนะอุปสรรคอย่างใด อย่างหนึ่ง ใน 11 ชนิด ได้แก่
 - 2.1) กระแสน้ำเชี่ยวกราก
 - 2.2) หัวหน้าผ่า
 - 2.3) ฝูงช้างและฝูงม้าลาย
 - 2.4) ฝูงลิงป่า
 - 2.5) ดันไม้หนาม
 - 2.6) ดันไม้มีพิษ
 - 2.7) เสือ
 - 2.8) หมาป่าที่หิวโหย
 - 2.9) นกแร้งเปอร์เซีย
 - 2.10) เจ้าของปราสาท
 - 2.11) งู

ระหว่างที่เลือกจะเปิดเพลง

- 3) แบ่งกลุ่มโดยใช้คนที่เลือกเหมือนกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
- 4) แจกใบสัญลักษณ์ และความหมาย (ตามหัวใจทองคำ 2)
- 5) ตั้งคำถามให้แต่ละกลุ่มขบคิดว่า

ถ้ามีเพื่อนร่วมงานอย่างนี้ท่านจะมีความรู้สึกรังไรต่อเขา ให้สมาชิกกลุ่มคิดและเขียน

ใส่กระดาษ (หัวใจทองคำ 3) ว่าท่านรู้สึกอย่างไรต่อเขา แล้วแลกเปลี่ยนกันกับสมาชิกในกลุ่ม

6) เมื่อทำข้อ 5 เสร็จแล้ว ให้สมาชิกกลุ่มทบทวนความคิดของคนเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่เลือก เขาต้องการอะไรจากผู้อื่น อิทธิพลอะไรทำให้เขาเป็นคนเช่นนี้ การที่เป็นคนเช่นนั้น มีผลกระทบต่อตัวเขาอย่างไร (จิตใจ) ต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร และถ้าเป็นเราจะรู้สึกอย่างไร (ถ้าเราเป็นคนอย่างสัญลักษณ์นั้น) (ดึงแผนหัวใจทองคำ 4) แล้วอภิปรายกันในกลุ่ม

7) ฟังเทป เรื่อง

7.1) ความเคารพตนเอง (หัวใจทองคำ 5)

7.2) ความหยิ่งทะนง (หัวใจทองคำ 6)

7.3) บทสรุปและวิเคราะห์ทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น (หัวใจทองคำ 7)

8) เขียนความรู้สึกของตนเองในขณะนี้ (หัวใจทองคำ 8)

ผล

1) ความรู้สึกของสมาชิกต่อสัญลักษณ์ของอุปสรรคต่าง ๆ เช่น กระแสน้ำเชี่ยวกราก , หัวหน้าผ่า , ฝูงลิงป่า , ต้นไม้หนาม , ต้นไม้มีพิษ , เสือ , หมาป่าที่หิวโหย , นกแฉ่ง , เปอร์เซีย , เจ้าของปราสาท ล้วนมีความรู้สึกที่ไม่ดี โดย สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อความหมายในสัญลักษณ์เหล่านี้ ยกเว้นกลุ่มฝูงช้าง ฝูงม้าลาย สมาชิกมีความรู้สึกที่ดี

2) หลังจากฟังเทป เรื่อง ความเคารพตนเอง ความหยิ่งทะนง บทสรุปและวิเคราะห์ ทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ทำให้ความรู้สึกของสมาชิกเปลี่ยนไป สมาชิกได้สะท้อนออกมาถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาตนเองในบางครั้ง บางสถานการณ์ก็เป็นเหมือนสัญลักษณ์ที่ไม่ดี ในการเดินทางในดินแดนปริศนาของเรื่องหัวใจทองคำ เพราะตนเองไม่เข้าใจ และตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และคนข้างเคียง

เมื่อได้คิดและได้ฟังเทปทำให้เห็นทางแก้ไขรู้จักตนเอง และรู้จักผู้อื่น รวมทั้งวิธีการที่จะจัดการโดยอาศัยความเคารพตนเอง ลดความหยิ่งทะนง และปรับทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น

3) สมาชิกส่วนใหญ่ได้รู้จักตนเองมากขึ้น โดยอาศัยอุปนิสัยใจคอตัวละครต่าง ๆ ในเรื่อง

หัวใจทองคำ 1

ท่านคือ นักล่าสมบัติ กำลังเดินทางไปหาสมบัติในดินแดนปริศนา ท่านต้องค้นหาหัวใจทองคำ ซึ่งมีค่ามหาศาล ตามที่บันทึกไว้ในคัมภีร์บอกว่า ผู้ครอบครองหัวใจทองคำนี้ จะได้เป็นราชาปกครองจิตใจของคนทั้งหมด

** การเดินทางในดินแดนปริศนา **

การเดินทางของท่านเริ่มต้น ณ บริเวณชายป่า ท่านจะต้องพายเรือข้าม กระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวกราก ไปยังหมู่บ้านชาวป่า หัวหน้าเผ่า ซึ่งเขาจะให้แผนที่เส้นทางกับท่าน เมื่อท่านทำให้เขาพอใจ

จากนั้นท่านจะต้องเดินทางไปสู่ทุ่งกว้างใหญ่ ที่มีสภาพอากาศโปร่งสบาย และมีสัตว์น้ำน่ารักมากมายหลายชนิด เช่น กวาง กระต่าย นก และแมลงต่าง ๆ ตลอดจนฝูงช้าง และฝูงม้าลาย ที่ใช้ชีวิตอยู่ในบริเวณนั้น

จากทุ่งหญ้า ท่านจะเข้าสู่บริเวณป่าโปร่ง ท่านต้องระวังสัตว์ป่าบริเวณนี้คือ ฝูงลิงป่า ที่อาจทำอันตรายท่านได้และในบริเวณเชื่อมต่อระหว่างป่าโปร่งและป่าดงดิบ ท่านต้องฝ่าดง ต้นไม้หนาม ที่หยุดการเดินทางของหลายคนมาแล้วให้ได้

แล้วท่านจะเข้าสู่บริเวณป่าดงดิบ ซึ่งมีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่น ท่านต้องระวังไม้ให้ไปถูกต้นไม้พิษ ซึ่งอาจทำให้ท่านเจ็บปวดได้ รวมทั้งสัตว์ร้าย เช่น เสือ และหมาป่าที่หิวโหย ซึ่งมีอยู่ชุกชุมในบริเวณนี้

เมื่อท่านผ่านป่าดงดิบมาได้ ท่านจะเห็นเทือกเขาชันชันทั้งดง ท่านต้องค้นหาปราสาทศิลา ซึ่งอยู่ในบริเวณตอนกลางของหุบเขา ท่านต้องระวัง ฝูงนกแร้งเปอร์เซีย ซึ่งหาเหยื่ออยู่ในบริเวณหุบเขานี้ และเมื่อมาถึงบริเวณปราสาท ท่านต้องไปพบ เจ้าของปราสาท เพื่อเอากุญแจเปิดประตูห้องใต้ดิน ซึ่งเป็นที่เก็บหัวใจทองคำ และท่านต้องเผชิญกับ งู ซึ่งอาศัยอยู่ในปราสาท

***** ท่านจะผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งสัตว์ร้าย สิ่งมีพิษ สภาพอากาศ มนุษย์ และ เวทย์มนต์ลึกลับรวมทั้งจะใช้ชีวิตในธรรมชาติที่เอื้ออำนวยความสุขได้อย่างไร *****

หัวใจทองคำ 2

สัญลักษณ์	ความหมาย
กระแสน้ำเชี่ยวกราก	ผู้ไม่รับฟังผู้อื่นยึดถือความคิดของตนเองว่าถูกต้องเสมอ บางครั้งชอบโอ้อวดตนเอง และขัดแย้งไม่ให้ความร่วมมือ เมื่อผู้อื่น ไม่ยอมรับความคิดของตน
หัวหน้าเผ่า	ผู้มีชีวิตที่เสแสร้ง หลอกลวง มีความสัมพันธ์ที่ไม่จริงใจ แต่มองผิวเผินแล้วเหมือนเพื่อนที่ดี
อากาศโปร่งสบาย	บรรยากาศเมื่ออยู่กับผู้มีมิตรภาพ ใจกว้างและปรารถนาดี
กวาง, กระด้าย	ผู้มีความซื่อสัตย์ ไว้ใจได้
นก , แมลงต่าง ๆ	ผู้มีชีวิตที่ร่าเริง สนุกสนาน มีความสุข
ฝูงช้าง , ฝูงม้าลาย	ผู้ชอบอยู่ร่วมกัน ให้ความร่วมมือช่วยเหลือต่อกัน
ฝูงลิงป่า	ผู้ที่ชอบแบ่งพรรคแบ่งพวก และหาประโยชน์เฉพาะกลุ่ม-พวกตน
ต้นไม้หนาม	ผู้ที่ชอบนินทา ให้ร้ายผู้อื่น หรือวิพากษ์วิจารณ์ ดัดสินผู้อื่น
ต้นไม้มีพิษ	ผู้ที่ไม่ยอมให้อภัยผู้อื่นเมื่อทำผิดจดจำแต่ความบกพร่องของ
	ผู้อื่น จึงมักประสบความสำเร็จไม่พอใจและหาทางโต้ตอบเมื่อมีโอกาส
เสือ	ผู้ที่ชอบใช้อำนาจ ทำให้ผู้อื่นเกรงกลัว และอยากหนีห่าง
หมาป่าที่หิวโหย	ผู้มีความอิจฉาริษยา แก่งแย่งแข่งขัน เอาเปรียบ
นกแร้งเปอร์เซีย	ผู้เฝ้าแค้นองความไม่ดีของผู้อื่น จับผิดผู้อื่น ขำเคิมผู้อื่นเมื่อผิดพลาด
เจ้าของปราสาท	เป็นผู้มีจิตใจดี ชอบช่วยเหลือ แต่จิตใจอ่อนไหวง่าย ถูกกระทบได้ง่าย
	บางครั้งต่อต้าน และไม่ให้ความร่วมมือเมื่อเห็นความไม่ดีของผู้อื่น
งู	ผู้ที่มีความหวาดระแวง กลัวถูกทำร้ายเสมอ จึงไม่ไว้วางใจใคร และ
	อาจทำร้ายผู้อื่นเพราะความระแวงได้

หัวใจทองคำ 3

ท่านรู้สึกอย่างไรต่อเขา

หัวใจทองคำ 4

สัญลักษณ์ (อุปสรรคที่เลือก)	เราต้องการอะไร จากผู้อื่น	อิทธิพลอะไรทำให้ เขามีนั่น (อะไรเป็นสาเหตุ)	การที่เป็นคนเช่นนั้นผลกระทบ		ถ้าเป็นเราจะรู้สึกอย่างไร (ฉันเป็นคนอย่าง สัญลักษณ์นั้น)
			ต่อตัวเขาอย่างไร (จิตใจ)	ต่อความสัมพันธ์ กับผู้อื่นอย่างไร	

หัวใจทองคำ 5

ความเคารพตนเอง

ความเคารพตนเอง หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ รู้คุณค่า ของตัวเอง ให้
อกัซตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองที่เกิดขึ้นได้ด้วยความมั่นใจ

ผู้มีความเคารพในตนเอง ย่อมมีความอ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังความคิดเห็นคำแนะนำคำเตือน
ของผู้อื่น ยอมรับ และปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนเองได้โดยไม่หวั่นไหว มี
ความอดทน อดกลั้น รู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ให้ความเคารพรักต่อคนทั้งหลาย
ได้อย่างสนิทใจ จึงไม่มีศัตรู

ผู้มีความเคารพในตนเอง ไม่ต้องการพิสูจน์ว่าตัวเองถูกต้อง ไม่ประณามเปรียบเทียบแข่งขันว่า
ร้ายใคร ช่วยเหลือให้ความรู้ ความอบอุ่นแก่ทุกคนด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถ
เผชิญอุปสรรคทั้งหลายได้อย่างมั่นใจ มั่นคง สงบเยือกเย็น ไม่ทรมานทรมายเร่าร้อนมองโลกในแง่ดี ไม่คาด
หวัง หรือผิดหวัง จึงเป็นผู้ชนะที่แท้จริง

ผู้ที่มีความเคารพใจตนเอง จึงเป็นผู้อยู่อย่างมีพลังแห่งชีวิต มีความรับผิดชอบ รอบคอบ สงบ
เยือกเย็น มีความสุข และทำตามหนทางที่จะให้ตนเองสูงส่ง และมีชีวิตเจริญก้าวหน้าต่อไป จนประสบ
ความสำเร็จในที่สุด

หัวใจทองคำ 6

ความหยิ่งทะนง

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้เราประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น คือ ความหยิ่งทะนง ความหยิ่งทะนงทำให้เราชอบที่จะมองความผิดของผู้อื่นโดยไม่คิดให้อภัย จนบางครั้งนึกอยากที่จะแก้แค้น ทำให้การพัฒนาตนเองมีขีดจำกัด

เรามักยึดเอาความคิดเห็นเป็นใหญ่ และยึดมั่นในตัวเอง รวมทั้งสิ่งของต่าง ๆ ด้วยสำนึกของความเป็นเจ้าของ บางครั้งทำให้เราหลงชั้นจมในความรู้ ความสามารถของตนเอง จนปฏิเสธที่จะรับฟังจากผู้อื่น เรามักชอบคัดค้านคนอื่นอยู่เสมอ

ความหยิ่งทะนงทำให้เราขาดความอดทน อดกลั้น ควบคุมความรู้สึกของตนเองได้ยาก ชอบดูหมิ่นคนอื่นอยู่เสมอ ปรับตัวได้ยาก จึงรู้สึกโดดเดี่ยว ยากที่จะเป็นฝ่ายให้ ความรัก ความเคารพต่อผู้อื่นได้ เป็นได้เพียงผู้เรียกร้องความต้องการ ความเคารพจากผู้อื่น รวมทั้งเกียรติยศ ชื่อเสียง ที่วาดหวังไว้

ความหยิ่งทะนงทำให้เราวิตกกังวล กลัวความล้มเหลว ไม่กล้า เจริญอุปสรรคปกปิดความอ่อนแอ และความไม่มั่นใจที่ซ่อนอยู่ภายใน ด้วยการใช้อำนาจหรือข่มขู่ผู้อื่นและอวดความสามารถในทางก้าวร้าว

มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความหลงผิด ขาดศรัทธาในสิ่งที่ดีงามตามธรรมชาติของตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ร้าย โทกตก ปกปิด อวดอ้าง จนสำคัญตนเองผิดและเข้าใจคนอื่นผิดด้วยทำให้เราไม่สามารถทำตามที่ดีและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้ ทั้งนี้เป็นเพราะขาดศรัทธาในความสามารถของตนเอง และผู้อื่น ทำให้การดำเนินชีวิตพบแต่ความผิดพลาด

หัวใจทองคำ 7 (บทสรุป + วิเคราะห์)

Commentary

Change negative to positive

(ทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น)

ขณะนี้ฉันมีชีวิตท่ามกลางผู้คน และสถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละวัน ฉันพบว่า สภาพจิตใจของฉันได้รับอิทธิพลจากสิ่งต่างๆ ภายนอกเหล่านี้ ทำให้ฉันสูญเสียความสงบ - สุข ในตนเองมาตลอด

แต่ขณะนี้ ฉันได้เข้าใจแล้วว่า เป็นเพราะฉันเองที่ไม่ยอมรับ และเข้าใจความจริงในชีวิต เป็นความห่อหุ้มที่ความต้องการให้สถานการณ์ และ ผู้อื่นเป็นไปอย่างที่ต้องการ เป็นความยึดมั่น ที่ทำให้ฉัน ไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในชีวิต และแล้ว จิตใจของฉันก็ดูดซับความรู้สึกที่ไม่ดีจากสิ่งรอบด้าน จนฉันเองมีความโกรธ ไม่พอใจ บึ้งตึง หรือก้าวร้าว ทำลายความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งฉันเองก็ไม่ต้องการสภาพเช่นนี้

แม้ว่า เหตุการณ์เหล่านี้จะเคยเกิดขึ้น แต่ฉันสามารถวางความรู้สึกเหล่านั้นออกไปได้ เมื่อฉันเรียนรู้ที่จะยอมรับความจริงว่า สถานการณ์ต่างๆ สามารถเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ฉัน มิใช่ผู้ควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปอย่างใจคิด แต่ฉัน เป็นผู้เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในชีวิตฉัน ด้วยการวาง และสังเกตสถานการณ์ต่างๆ อย่างผู้ดูละคร ฉันสามารถมองเห็นฉากต่างๆ ในชีวิตที่ให้คุณประโยชน์ต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคง สุขุม เขือกเย็น ต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น

และเมื่อฉันเข้าใจว่า แต่ละคนมีบทบาทและมีนิสัยที่ไม่เหมือนกัน ฉันไม่ใช่ผู้กำหนดบทบาทชีวิตของใคร ฉันไม่สามารถที่จะคาดหวังให้ใครเป็นอย่างที่ต้องการได้ เมื่อฉันยอมรับความจริงนี้ ฉันก็เป็นอิสระจากผลร้ายของความคิดหวังต่างๆ จากการกระทำที่ไม่เหมาะสมของผู้อื่น ที่เคยสร้าง ความเจ็บปวด กดดันให้กับฉัน เป็นเพราะแต่ละคนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลต่างๆ ภาวะจำยอม และที่สำคัญ คือ สภาพจิตใจที่ขาดประสบการณ์ที่ดีในชีวิตทุกคนกำลังรอคอยหยดน้ำของความรัก ที่จะช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจให้กลับคืนชีวิตที่สวยงามอีกครั้งหนึ่ง เมื่อฉันเข้าใจความต้องการ และความรู้สึกในจิตใจของทุกคน

ด้วยหัวใจที่บริสุทธิ์ และ ปราศจากดี

ด้วยสายตา ที่มองทุกคนเป็นเพื่อนร่วมหนทางชีวิตของฉัน

ด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน มีความรักและใส่ใจ

ด้วยการกระทำที่สร้างสรรค์ และให้ความร่วมมือที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต

ฉัน จะเป็นอีกหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้าง และยกระดับจิตใจของทุกคน ให้กลับมาเห็นค่าของความงามทางจิตและหันมายกระดับคุณค่าของสังคม ให้สูงส่งสวยงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่แท้จริง

เพียง ฉัน เข้าใจความจริง มีความปรารถนาดี มีความคิดที่ดี ที่เป็นมิตรต่อตนเองและผู้อื่น ฉัน
สามารถเปลี่ยนสภาพที่ให้ความรู้สึก กดดัน หมดหวัง ให้กลับมาสู่สภาพที่มีความหวังและสวยงามได้
ด้วยการ เริ่มต้นจากความคิดในจิตใจฉัน เพราะทั้งโลกเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับคุณภาพความคิดที่สร้าง
จากจิตใจของฉัน.....

หัวใจทองคำ 8

ขณะนี้ท่านรู้สึกอย่างไร

กิจกรรมที่ 8 สายธารแห่งชีวิต

อุปกรณ์

- 1) กระดาษวาดเขียนคนละ 1 แผ่น
- 2) สีเทียนกลุ่มละ 2 กล่อง
- 3) เทปเพลงเข้าสมาธิ

ขั้นตอน

- 1) จับกลุ่ม 4 คน อยู่คนละอำเภอ
- 2) ทำสมาธิ 3 - 5 นาที พร้อมเพลงเบาๆ เพื่อให้แต่ละคนทบทวนชีวิตในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต พร้อมถึงประทับใจ เพื่อเตรียมวาดภาพสรุปชีวิตที่มีความสุข ความทุกข์ ความสำเร็จ ความล้มเหลว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

- 3) ให้สมาชิกแต่ละคน เขียนภาพใส่กระดาษระบายด้วยสีเทียน
- 4) สมาชิก 4 คน นั่งล้อมวงหันหน้าเข้าหากัน ปิดภาพไว้ใครพร้อมทงายภาพขึ้นเล่าจนจบ แล้วซักถามกันเมื่อเล่าจบ จากนั้นเริ่มสมาชิกคนใหม่ เวียนจนครบ 4 คน แล้วให้เล่าเสริมรอบที่ 2 จนครบ 4 คน

ผล

- 1) กลุ่มได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของคนอื่น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวางและสนิทสนมกันมากขึ้น
- 2) ประสบการณ์ชีวิตของหลายคนเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่มคนอื่นนำไปปรับใช้
- 3) สมาชิกมีความภาคภูมิใจที่รูปเขียนไว้ได้นำไปติดรอบห้อง

ข้อเสนอแนะ

ควรบันทึกกลุ่มย่อย เป็นเอกสารในคราวต่อ ๆ ไป
สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ วันที่ 2 19/6/42

อุปกรณ์

- 1) เทปเพลง
- 2) กระดาษทดความคิด

ขั้นตอน

- 1) นั่งสมาธิ พร้อมเปิดเพลงทำสมาธิ
- 2) พุดให้นักชื้อนเรื่องที่ได้เรียนรู้เมื่อวานนี้ เรื่องที่ได้แลกเปลี่ยนกับพี่ๆน้องๆ เพื่อนๆ และปราชญ์ชาวบ้าน
- 3) เขียนสรุปใส่กระดาษไม่ต้องลงชื่อ

ผล

- 1) เป็นการเรียนรู้จากการคิด และ แลกเปลี่ยนความคิด พร้อมนำความคิดของแต่ละคนมาเชื่อมต่อกัน ทำให้เห็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค ทำให้แต่ละคนเลือกไปใช้แก้ปัญหาของตนเองได้
- 2) ทำให้เห็นพลังความคิด และวิธีหลุดพ้นจากการถูกรอบงา
- 3) ทำให้เห็นปัญหาการสื่อสาร และเข้าใจวิธีแก้ไขโดยการพูดคุยกันประจำ
- 4) ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่น
- 5) ทำให้สนิทสนมกันมากขึ้น

วันที่ 3 (20 มิย.42)

กิจกรรมที่ 1 : กิจกรรมค้นหาจิตวิญญาณของตนเอง (My VALUES)

อุปกรณ์

ขั้นตอน 1) เข้าสมาธิ 3 - 5 นาที พร้อมคนตรี

2) ระหว่างเข้าสมาธิ วิทยากรพูด ให้สมาชิกคิดถึง

- คนที่อยู่ในหัวใจของฉัน และฉันยกย่องชื่นชมมากที่สุดเป็นพิเศษ
- คุณค่า คุณงามความดี ของคนที่อยู่ในหัวใจของฉัน
- บทกวี บทความ ข้อคิด ข้อเขียน คำคม หรือสุภาษิต ที่ฝังแน่นอยู่ใน จิตใจของ
ฉันในยามปกติ ฉันอาจลืมข้อความนั้นไป แต่ขณะนี้ฉัน สามารถระลึกขึ้นมาได้
อย่างแจ่มชัด สิ่งนั้นคือ
- ความรู้สึกของฉันกับข้อความนี้
- ข้อความนี้มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ฉันประทับใจมีรูปร่าง คือ
- คุณค่า คุณงามความดี อุดมคติ ที่ฉันให้ความสำคัญ และยืนหยัด ต่อสู้เพื่อ

พิทักษ์ไว้ท่ามกลางอุปสรรค และความยากลำบาก

- ขณะนี้ ฉันมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร
- คุณค่า คุณงามความดี ที่มีอยู่ในตัวของฉัน
- ในอนาคต 5 - 10 ปี ข้างหน้า ชีวิตฉันจะเป็นอย่างไร

3) แจกเอกสารให้ทีละแผ่น และให้สมาชิกเขียน เมื่อเขียนจนครบแล้วให้อภิปราย แลกเปลี่ยน

ในกลุ่ม ที่ทำกิจกรรมสายธารชีวิต

ผล 1) สมาชิกได้คิดทบทวนคุณค่าที่ตนเองยึดถือจากบุคคลที่ตนเองเคารพ เป้าหมายชีวิต

รวมทั้งเห็นคุณค่าของตนเอง พร้อมกำหนดภาพฝันของตนเองใน 5 - 10 ปี ข้างหน้า

2) สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่าชีวิตของคนอื่น ทำให้รู้จักกันมากขึ้น และได้ความรู้จากผู้อื่นไปปรับใช้

คุณธรรมนำชีวิต 1

1. คนที่อยู่ในหัวใจของฉัน และฉันยกย่อง ชื่นชม มากที่สุดเป็นพิเศษ คือ

คุณธรรมนำชีวิต 1

1. คนที่อยู่ในหัวใจของฉัน และฉันยกย่อง ชื่นชม มากที่สุดเป็นพิเศษ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. คุณค่า คุณงามความดี ของคนที่อยู่ในหัวใจของฉัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**3. บทกวี บทความ ข้อคิด ข้อเขียน คำคม หรือสุภาษิต ที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของฉัน
ในยาม ปกติ ฉันอาจลืมข้อความนั้นไป แต่ขณะนี้ฉันสามารถระลึกขึ้นมาได้อย่าง
แจ่มชัด สิ่งนั้น คือ**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความรู้สึกละลึกของฉันกับข้อความนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อความนี้มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ฉันประทับใจ มีรูปร่าง คือ

.....

.....

4. คุณค่า คุณงามความดี อุดมคติที่ฉันให้ความสำคัญ และยืนหยัดต่อสู้เพื่อพิทักษ์ไว้
ท่ามกลางอุปสรรคและความยากลำบาก มีดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ขณะนี้ฉันมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. คุณค่า คุณงามความดี ที่มีอยู่ในตัวของฉัน (สรุป)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ในอนาคตอีก 5 - 10 ปีข้างหน้า ชีวิตของฉันจะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 : ผลดีและผลเสียของวิกฤต IMF

วิทยากรแบ่งสมาชิกเป็น 4 กลุ่ม ให้สมาชิกวิเคราะห์ผลดี และผลเสียของวิกฤตเศรษฐกิจ แล้วให้ตัวแทนนำมาเสนอ แล้วรวบรวมสรุปของแต่ละกลุ่ม มารวมกันดังนี้

ผลดี

- 1) เกษตรกรรมขยายตัว
- 2) รู้จักออม
- 3) คนกลับบ้าน แรงงานคืนถิ่น ครอบครัวอบอุ่น
- 4) ต้นตัว รวมกลุ่ม ฟังพาดตนเอง ชุมชนเครือข่าย
- 5) เงินอุดหนุนชนบทเพิ่มขึ้น
- 6) ช่องว่างทางเศรษฐกิจลดลง เพราะ คนรวยจนลง

ผลเสีย

- 1) หนี้เพิ่ม ธุรกิจการค้าล้ม เป็นของต่างชาติ
- 2) ชีวิตหนี้หมุน
- 3) ถูกยึดครองที่ดิน โดยต่างชาติ
- 4) ว่างงาน ขาดกำลังซื้อของประชาชน
- 5) ค่าครองชีพสูง เกษตรไม่คุ้มทุน ผลผลิตถูกกดราคา
- 6) เสียเอกราชทางเศรษฐกิจ กรุงแตกครั้งที่ 3
- 7) ชุมชนไม่รู้เห็น ไม่ตระหนัก
- 8) ไม่มีส่วนร่วมในนโยบาย ประโยชน์จากการแก้ปัญหาตกแก่คนส่วนน้อย
- 9) หนูสูแมว ด้วยกติกาฝรั่ง ซึ่งไม่มีทางสู้ได้

กิจกรรมที่ 3 : บรรยายทุกข์ของแผ่นดินไทย (โดยคุณโสภณ สุภาพงษ์).

- ทุกข์ เกิดขึ้นเพราะ วิธีคิดผิด
- อดีต นับถือพระเจ้า ก่อนสมัยพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ บอกว่า ฟังตนเอง และฟังทุกอย่าง ทั้งแก้ว แหวน เงินทอง จนวันสุดท้าย คือ ทั้งอารมณ์ และ พบว่า หลุดฟั่น และยิ่งใหญ่
- วิธีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงตรงข้ามกับ แบบ IMF
- 2090 ปีก่อน สปากาถัส เป็นทาส และปลุกทาสสู่ทหาร โรมัน ~ 27 ครั้ง และในที่สุด ถูกจับ ตรึงกางเขนออกจากถนนโรมจนตาย ทำไม สปากาถัส จึงทำทั้งๆที่รู้ว่าทำอย่างนี้ ต้องตาย
- คนคืออะไร?
 - คน ประกอบด้วย
 - 1) กาย

2) รู้สึก

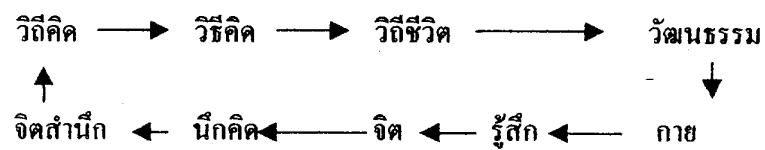
3) จำ

4) นึกคิด

5) จิตสำนึก ซึ่งทำให้ผู้นำต่างจากคนอื่น

- การประกวคหมาจะประกวค ภาย รู้สึก และจำ
- แต่การประกวคคน วัตคแต่ภายซึ่งแยกว่าประกวคหมา

ผู้นำและคน มีความนึกคิดและมีจิตสำนึก การจุดเทียนรวมพลังของผู้นำเมื่อสักครู่นี้เป็นจิตสำนึกที่สำคัญการนำคนต้องนำความคิด มหาวิทยาลัยไม่มีหน้าที่คัดคนใจออก คัดคนใจออก การสำนึกเกิดจากการคิด มิได้เกิดจากจำ ดังวงจรข้างล่าง

ตัวอย่าง

คณ. ปวีณามารพ. ประชาธิษั เป็นไข้ ขาหัก ตามองไม่เห็น เพราะ ถูกพ่อทำร้าย รักษา 17 วัน คนไข้ดีขึ้น พ่อมาเยี่ยม และจะป้อนข้าว ปวีณา ร้อง และพ่อทำร้าย โดยอุ้มไปแช่น้ำในห้องน้ำโรงพยาบาล ปวีณาบาดเจ็บทั้งกาย และใจ แกร่ง โขกเขกเหมือนคนแกร่งรอความตาย พนักงานบางจากไปเยี่ยมและกรณีของปวีณาทำให้พวกเขาคิดใหม่ เพราะต้นเหตุคือ ความจน การจะช่วยเหลือได้ต้องแก้ความจน และ ทำบางจากมา 14 ปีมีกิจกรรมมากมายไปช่วยคนจน

- การร่วมสะท้อนใจ ร่วมโชคชะตา จะเปลี่ยนจิตสำนึก
- 10 ปีก่อน เจียงมาก อ่านพบข้อความในมติชน เรื่องบุญน้อย ที่ปทุมรัตน์ บุญน้อย เคยอยู่ที่เขื่อนอุบลรัตน์ ต้องทำเขื่อน พบว่า บุญน้อยอยู่กับน้องไม่ได้เรียน ผมถามว่า “ทำไมไม่ได้เรียน” บุญน้อยร้องไห้โฮ เพราะ

ยากจน

ต้นเหตุ คือ ความจน จนไม่มีที่ทำกิน ต่อมา

- ทรัพยากรหมด
- ครอบครัวพัง
- ผู้ชาย เป็นกรรมกรอยู่ในภาพแออัด
- ผู้หญิง - โสเภณี

ทุน เจ้าพ่อ ชื้อการเมือง

ชื้อธุรกิจการเงิน

ปี 2510 ชนบทมีรายได้ 1 เมืองมีรายได้ 8

ปี 2540 ชนบทมีรายได้ 1 เมืองมีรายได้ 18

พ.ศ. 40 เงินออมถูกฝรั่งเอาไปหมด เพราะคิดจะพึ่งฝรั่ง ที่หมด เพราะ สถาบันการเงินฉ้อฉล และดูดผ่าน FIDF หรือกองทุนฟื้นฟู โดยหนี้ FIDF พ.ศ. 40 เพิ่มจาก 8 แสนล้านบาท เป็น 1.3 ล้านบาท ในปัจจุบันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การยึดประเทศไทย โดย ยึดธนาคารแห่งประเทศไทย ยึดธนาคารพาณิชย์ และ ยึดรัฐบาล เพื่อแก้กฎหมายประกอบอาชีพ กฎหมายถือครองที่ดิน

ทุกชีวิตมีสมหวัง ผิดหวัง มีทุกข์ มีสุข สำคัญที่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข เศรษฐกิจการเงินไม่เคยร่วมทุกข์เพราะกอบโกยลูกเดียว

เศรษฐกิจเงินนิยม ไม่มีศีลธรรม เพราะนิยมเงิน เงินนิยมทำให้อเมริการวยที่สุด ผู้นำอเมริกาไม่ต้องมีศีลธรรมแม้จะทำลายลูก ทำลายเมียผู้อื่น กรุงเทพลีลธรรมลด เพราะนิยมเงิน

- วิถีคิดต้องเลือกเป็น

- คนอเมริกา 50 % ชั่วมาก กินอย่างเดียว ไม่ทำงาน นั่งดูโทรทัศน์ เล่นหุ้น

ซื้อประเทศอื่น

- 4 ปี ที่ผ่านมา อเมริการวยขึ้น 3 เท่า โดยประเทศอื่นๆ ล้มหมด เพราะค่าเงิน

และทำสงคราม เหมือนกรุงโรมตอนพระเยซูเกิด ปล้นทุกแห่ง ส่งคนไปปกครอง ออกกฎหมายไปทั่วโลก ใครรับใช้จะแต่งตั้ง ในที่สุดกรุงโรมล่ม เพราะฮวนคนป่า ขี้ม้ายึดกรุงโรม สงครามโลกครั้งต่อไปจะแพ้ ที่ นิวยอร์ก

คนตะวันออกกลางนับ 100 ล้าน คน สาบานตนขอให้ฆ่าคลินตัน ให้ได้

- ในอเมริกา เปราะบางมาก

- ศีลธรรม คือ ความเป็นปกติ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข

- 9 ปีก่อนผมพบจุฬาลงกรณ์ โดยบังเอิญ เขาบววิสวะ และผมถามว่าจะพัฒนา

เศรษฐกิจยัง ใจ ได้คำตอบว่าจะพัฒนาแบบสังคมเศรษฐกิจนิยม หมายความว่า ต้องดูแล

- ที่ดิน

- เงิน

ที่ดิน ห้ามซื้อ แต่ให้เช่า เพราะถ้าซื้อคนรวยซื้อหมด

เงิน ต่างชาติเอาเงินบาทแลกเงินหยวนได้ แต่ออกจากจีนเอาเงินหยวนแลกเงินบาทไม่ได้

จีนส่งคนไปเรียนต่างประเทศ เพื่อพึ่งตนเอง แต่ไทยเรียนเพื่อมารับใช้ต่างชาติ

วันที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่ วันที่มีเงิน แต่เป็นวันที่ได้ช่วยคนจนให้พึ่งตนเองได้

- เศรษฐกิจพอเพียง เป็น

* วิถีคิด

* พึ่งตนเอง

* พอเพียง - ถอดความอยาก จนมีพอเพียง

* พึ่งพาตนเองได้

- ยิ่งถดความอยากยิ่งมีเหลือทั้งของ ความดีและเวลา
- ความแข็งแรงเกิดจากการให้
- ถ้าเกิดจากความอยากจะไม่รอด พึ่งตนเองไม่ได้
- ไปพบท่านพุทธทาส 10 ปีก่อน กราบท่านเสร็จ ท่านถามว่าจะมาทำไม และตอบว่าทำงานพัฒนา ต้องการองค์กรสงฆ์มาช่วย แต่พบว่าองค์กรสงฆ์จะล่มจมก่อนสังคม ท่านว่าจริง
 - เกิดมาทำไม เป็นคำถามที่ท่านพุทธทาสถามทุกคน
 - การคิดตรงกับความจริงจะสร้างปัญหามาก
 - เศรษฐกิจจะเปลี่ยนต่อเนื่อง และล้มกันไปทั่วโลก
 - ค่อยให้คอลลาร์ ตกมาเต็มท้องฟ้าจากการกู้ที่ไม่มีวัน ถึงประชาชน เพราะเงินไม่มีศีลธรรม
 - สังคมไทยจะไปรอดและหลุดพ้นจะต้องพึ่งตนเอง และพึ่งพาตนเอง

วันที่ 4 (21 มิถุนายน 2542)

กิจกรรมที่ 1 สร้างภาพฝัน 5 ปี

อุปกรณ์

- 1) กระดาษวาดเขียน
- 2) สีเทียนกลุ่มละ 2 กล่อง
- 3) เพลงเข้าสมาธิ

ขั้นตอน

- 1) ทำให้สมาชิกเข้าสมาธิ 3 นาที
- 2) วาดภาพฝัน 5 ปี ข้างหน้าของตนเองและกลุ่มตนเอง
- 3) แบ่งกลุ่ม 4 คน เล่าให้กลุ่มตนเองฟัง

ผล

- 1) ทุกคนได้ภาพฝันก่อนเดินทางดูงาน
- 2) สมาชิกได้เรียนรู้ภาพฝันของผู้อื่น

กิจกรรมที่ 2 ดูงานพ่อทองพิตร หลวงจันทร์ (2 ปี)

ดูงานพ่อแสวง สิงห์น้อย (5 ปี)

สรุปผลการดูงาน อุบลรัตน์ 21 มิถุนายน 2542 (2 - 5 ปี อุบลรัตน์)

ได้เรียนรู้อะไร

- 1) ได้เห็นหลักการพึ่งตนเองอย่างเด่นชัด ถ้าผ่าน 5 - 6 ปี จะเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้
- 2) ได้รับความรู้ใหม่ เช่น การปลูกกล้วย ได้เรียนรู้วิถีชีวิตที่อยู่กับเกษตรอย่างมีความสุข

ความสุข - ปลูกกล้วย, เลี้ยงปลา, เลี้ยงไก่

ความรู้ - การเผาถ่าน , การอนุบาลลูกปลา

- 3) การเปลี่ยนแปลงจากปลูกเชิงเดี่ยว มาปลูกหลากหลายแบบผสมผสาน
- 4) การอนุรักษ์ป่าหัวไร่ ปลายนา - ประเพณีชาตินิยม เห็นว่าชุมชนมีจิตสำนึก อนุรักษ์ป่า
- 5) กำลังใจจากภาครัฐ ทำได้ และ ทำให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่น
- 6) ผู้ใหญ่บ้านสนับสนุน - ลูกบ้านพร้อมเพรียงกัน
- 7) การจัดการคน (ครอบครัว , ผู้ใหญ่บ้าน , สมาชิก)
การจัดการพื้นที่ (ปลา , นาข้าว , ปลูกต้นไม้ , ป่า)
การจัดการผลผลิต (ขายตรง ,แปรรูป) เทคโนโลยี
- 8) ความมุ่งมั่น อดทน ทำเกษตร
- 9) มีชีวิตอิสระ

นำความรู้ไปปรับใช้อย่างไร

- 1) ค่อยทำ ค่อยเป็นค่อยไป
- 2) นำความรู้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ให้เกิดคุณค่าสูงสุด
- 3) การอนุบาลลูกปลาในกระชัง
- 4) นำผลผลิตไปขายเอง - แปรรูป
- 5) อนุรักษ์ป่าหัวไร่ ปลายนา
- 6) เห็นความหลากหลายทางชีวภาพ
- 7) นำความรู้ไปเลี้ยงปลา - เลี้ยงไก่ (ในนาข้าว) ไปใช้

ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ

- 1) นำความรู้ไปเสนอให้สมาชิก
- 2) ชื่นชม
- 3) ปลูกพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน - ปุ๋ยและเกิดรายได้
- 4) เพิ่มพืชให้หลากหลายขึ้นอีก + ไม้ยืนต้นเพิ่ม
- 5) ปลูกทุกอย่างที่ขวางหน้า ฝักพันธุ์ทุกอย่างที่ขวางกั้น
- 6) อนุรักษ์ป่าธรรมชาติ
- 7) เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ
- 8) ควรมีสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน
- 9) ปลูกพืชผักธรรมชาติเพิ่มขึ้น

วันที่ 5 ฐานบ้านดงบัง (10 ปี) 22 มิถุนายน 2542

ได้เรียนรู้อะไร ? 1) ประทับใจพ่อนุญเต็ม , เลี้ยงปลา , เลี้ยงกบในกระชัง , อนุรักษ์พันธุ์พืช

- 2) การพัฒนาเครือข่าย ขยายเครือข่าย
- 3) พ่อนุญทัน “อดทน ตายเป็นตาย” ความเพียร ความพยายาม มนุษย์!
- 4) เพาะเห็ดฟาง แบบโรงเรือน
- 5) ผู้สืบทอด สร้างอาชีพเยาวชน
- 6) การจัดการปรับปรุงดิน
- 7) ทนความลำบาก ขาดสละเอง
- 8) ธนาคารหมู่บ้าน
- 9) จัดการคน พื้นที่ ผลผลิต - ตลาด
- 10) ทำวัสดุเหลือใช้ - เป็นปุ๋ย “ขยะกู้ชาติ”
- 11) ผู้นำที่เอาใจใส่ในการพัฒนา
- 12) เปลี่ยนแปลงจิตใจตนเอง - ชะใจตนเอง - ชะใจคนรอบข้าง

จะนำไปปรับใช้อย่างไร ?

- 1) พึ่งตนเอง ให้ครอบครัวมีความสุข
- 2) การขยายเครือข่าย
- 3) การอดทน อดกลั้น ความเพียร
- 4) นำไปใช้ให้เหมาะกับสภาพพื้นที่
- 5) อนุรักษ์พันธุ์พื้นบ้าน
- 6) นำวัสดุเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์
- 7) นำข้อดีไปเป็นแบบอย่าง
- 8) งานบริหารจัดการฟาร์ม
- 9) การบริหารจัดการเวลา
- 10) การปลูกพืชหลายชนิด
- 11) การเพาะเห็ดฟางแบบโรงเรือน

ข้อคิดเห็น, ข้อเสนอแนะ, คติ

- 1) วิธีการปลูกผักปลอดสารพิษ ควรปิดมุ้งให้สนิท
- 2) ทุกคนควรนำเอาไปเป็นตัวอย่าง , นำไปปฏิบัติ
- 3) เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน การเกษตรพอเพียงดี คงมาตรฐาน และยกระดับได้สูงขึ้น
- 4) ควรทำแนวกันไฟ
- 5) อย่ากลับไปหลงทาง , อย่าให้ประวัติศาสตร์ซ้ำซาก (พ่อนุญทัน)

6) ควรปลูกไม้ใช้สอย และ ไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น และพืชผักธรรมชาติ

คติ

- 1) แนวสนุกแต่ความเล่น ความกิน บ่ท่อเฟิ่น สนุกเว้าแต่รู้ คนลืยบ่มี
- 2) ถ้าความเพียรของผู้ชายยังไม่ได้บรรลุผล เราจะไม่ยอมละความเพียรโดยเด็ดขาด
- 3) คั้นเข้าได้กัสมเป็นพญา ออย่าลืมคนทุกซี้ควายคอนหล้า
- 4) ปลูกป่ารักษาป่า เพิ่มคุณค่าของแผ่นดิน

วันที่ 6 (23 มิถุนายน 2542) ดูงานบ้านมหาดู๋ สุนทรชัย และพ่อเจียง ไทยดี (10 ปี)

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง ?

- 1) การเลี้ยงปลา, กบ, ปลาไหล, อึ่ง, การทาบกิ่งมะนาวกับต้นกระสัง, การตอนมะละกอ ฯลฯ
- 2) การเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง
- 3) การเพาะพันธุ์ปลา , กบ และ ปลาไหล
- 4) การทำเกษตรผสมผสานอย่างยั่งยืน ปลูกได้หลากหลาย ปลูกได้กินได้ขาย ทำจากเล็กไปหาใหญ่
- 5) ธนาคารชีวิต เป็นธนาคารอย่างมั่นคงถาวร
- 6) การเลี้ยงสัตว์เป็นเครื่องตัดหญ้า
- 7) ความพากเพียรของเกษตรกรรุ่นเก่า พอเพียง - พึ่งตนเองเป็นหลัก
- 8) มีความมุ่งมั่น คัดสินใจมั่นคง
 - เกษตรแบบพึ่งตนเอง
 - ทดลอง วิจัย (ตอนมะละกอ , ต้นมะม่วงใต้ต้นกระโดน)
 - วิเคราะห์ (ใช้ภูมิปัญญาไม่ค่อยแต่วิชาการภายนอก)
 - ปราชญ์ที่ไม่ยอมหยุดนิ่ง - ใช้วิถีชีวิตที่เรียบง่าย * 5 คี
- 9) การจัดการ * คน - เผยแพร่ให้ลูกหลาน
 - เครือข่าย
- การวางแผน * พื้นที่ - เหมาะสม
 - * ผลผลิต - ขายตรง
 - * แปลรูป - กองทุน

จะนำไปปรับใช้อย่างไร ?

- 1) การเลี้ยงกบ , เพาะพันธุ์ปลา - ปลาไหล
- 2) สูตรผสมดิน
- 3) ปลูกมะม่วงไม่ให้สูง ปลูกให้ได้

- 4) การเลี้ยงกบ , การเลี้ยงปลา
- 5) ขุดบ่อไว้ทางทิศเหนือบ้าน
- 6) เตรียมขุดสระเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี
- 7) นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต
- 8) ศึกษาเป็นแบบอย่าง - วางแผน
- 9) ความเป็นปราชญ์ใฝ่รู้, ใฝ่ทำ, พอกิน , เหลือกิน , เผยแพร่
- 10) วิธีชีวิตเรียบง่าย ใช้จ่ายตามกำลัง
- 11) การจัดการ - คน - คิดอาวุธทางปัญญาของตน , สมาชิก
- พื้นที่ - ผลผลิตแปรรูป ขายตรง กองทุนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ , ความคิดเห็น , คติสอนใจ

- 1) ชื่นชม ความรู้ , ความขยัน , ความสามารถ
- 2) ขาดการดูแลแปลง (พอมหาอยู่)
- 3) การปลูกไม้ยืนต้น , ไม้ใช้สอย เพิ่มขึ้น
- 4) การดูแลรักษาแปลงของพ่อเขียง ดีมาก
- 5) ค่อย ๆ ทำ
- 6) เพิ่มเรื่อง ความสะอาดของสวน
- 7) เพิ่มน้อยหน้า
- 8) เตรียมคน , วิธีคิด

คติ

- 1) คนดีชอบแก้ไข คนจัญไรชอบแก้ตัว
- 2) เห็นว่ามีเงินล้านเต็มถุง อย่าฟ้าว่องหลายเคือ บาดสาถงขาดกัน จิจนได้เมื่อถู
- 3) ไทชื้อเหล็ก เจ็กชื้อดิน
- 4) ไทชื้อจากใหญ่ไปหาเล็ก เจ็กชื้อจากเล็กไปหาใหญ่
- 5) ครูที่ดีที่สุด คือ ธรรมชาติ

วันที่ 7 (24 มิถุนายน 2542) คูงานโรงเรียนชุมชนอีสาน และป่าครอบครัว

- พ่อสุทธีนันท์ ปรัชญพฤทธิ์ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
- พ่อคำเคื่อง ภาณี กิ่งอ.แคนดง จ.บุรีรัมย์
- พ่อผาย สร้อยสระกลาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

สิ่งที่ได้เรียนรู้

ขบวนการจัดการคน โดยการเปลี่ยนวิธีคิด เพื่อเป็นการคิดอาวุธทางปัญญา นำปัญหาลู่
การท้ออย่างประณีต เป็นแบบอย่างให้ผู้พบเห็น และแลกเปลี่ยน

แนวคิดกับคนอื่น

ขบวนการจัดการผลผลิต โดยการผลิตอย่างประณีต มีแผนงาน มีเป้าหมาย และเพิ่ม
คุณค่าผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น - แปรรูปและรวบรวม
ผลผลิตมาทำธุรกิจชุมชน

* แปรรูป - เสาถ่าน

* เพาะพันธุ์

* มองการตลาด

ขบวนการจัดการกองทุน นำกองทุนที่เกิดจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดทุนหรือทุนที่ได้รับการ
สนับสนุน มาบริหารจัดการสู่กองทุนที่ยั่งยืน สู่การเป็น
ธนาคารชุมชน

นำมาปรับใช้ : แบบอย่างที่ดีกล่าวมาทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ : การทำงานอยากให้เจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยบ้าง

: การทำงานทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง ?

- 1) ได้เห็นการผสมผสาน การปลูกต้นไม้หลายชนิด ได้สัมผัสธรรมชาติ - ป่าหลายชนิด
- 2) ได้เห็นความพยายามในการหาไม้ใช้
- 3) การมีชีวิตอิสระ เรียบง่ายและไม่ยอมหยุดนิ่ง พยายามหาทางวิจัยและทดลองอยู่เรื่อยๆ
- 4) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมองงานอย่างมีคุณค่า โดยการคิดวางแผนก่อนทำ
มองเป้าหมายไปให้สูงสุด และพยายามทำไปให้ได้
- 5) การเป็นผู้นำ ต้องเป็นจากใจ ต้องมองเห็นทุกข์ของพี่น้องข้างเคียง
- 6) ตัวเราต้องทำงานให้ชัดเจนก่อน ต้องทำให้รู้จริงให้ช่วยเหลือตัวเองได้
- 7) การปรับปรุงดินทั้งระยะสั้น - กลาง - ยาว
- 8) การเลี้ยงสัตว์ในบ่อปูน
- 9) การปรับปรุงพันธุ์ การเพาะพันธุ์
- 10) การจัดการดี - แปรรูปเพิ่ม
- 11) เป็นศูนย์เรียนรู้ ชุมชน

จะนำไปปรับใช้อย่างไร ?

- 1) นำตัวอย่างและแนวทางของท่านไปปรับปรุงใช้ในพื้นที่ของตนเอง ให้เป็นประโยชน์
 - วิถีคิด
 - ค้นไม้ใหญ่
- 2) การบริหารจัดการ เพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยการแปรรูป , แปรรูปสมุนไพร

- 3) วิถีคิดแก้ปัญหา “หนามยอก ต้องเอาหนามบ่ง”
- 4) การขยายเครือข่ายให้กว้าง
- 5) ศึกษาทดลอง , วิจัย ไม่ปล่อยให้เกิดความล้มเหลว สงสัย
- 6) จะทำธุรกิจอะไรต้องดูตลาด
- 7) การเลี้ยงหอยเชอรี่เป็นอาหาร
- 8) การเลี้ยงสัตว์บก - สัตว์น้ำ เพื่อบริโภค

ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น คติ

- 1) เพิ่มความพยายาม ผู้ IMF สงครามเศรษฐกิจ
- 2) ปลุกจิตสำนึกประชาชน เพื่อมากอบกู้ความเป็นไท
- 3) สมควรยกย่อง
- 4) ให้พยายามทำให้สม่ำเสมอ
- 5) หัวใจการทำงานคือ คิดแล้วตรงให้ดี แล้วลงมือทำ
- 6) การทำงานอยากให้ เจ้าหน้าที่ เข้าไปช่วยงานบ้าง
- 7) การทำงานทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน

คติสอนใจ

- 1) อยากกินเพื่อกิน กินแล้วทำงาน ถ้าไม่ทำงานอย่ากิน
 - 2) สิบปากว่า ไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็น ไม่เท่ามือทำ สิบมือทำ ไม่เท่าหัวใจ
 - 3) สังคมแล้ว เพราะ คนดีท้อแท้
 - 4) เกิดมาทั้งทีต้องทำให้ได้ จะตายทั้งทีต้องฝากผีเอาไว้
 - 5) มีเงินแล้วค้นบ่มีคนเฝ้า สิบจะหนีมือห้อยเทือ มีคำค้นบ่มีอ้อมอัย ออยได้กะบ่ฟัง
 - 6) ตกกระเหินมาได้คำคอแข็ง สิบคำคอแข็งให้ให้มันคอขาดอือพอย
- ลืกลาดเน้นให้คอแข็งขาดคา

วันที่ 8 (25 มิถุนายน 42) สรุปงานศูนย์อินทร์แปลง (พ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว)

เรียนรู้ : การยกสถานะของคน

โดยการปรับเปลี่ยนวิถีคิดมาเป็นคนพัฒนา มาเป็นผู้นำ และยกระดับผู้นำมาเป็นปราชญ์ เพื่อ เป็นแบบอย่างแก่ชุมชน อนุชนรุ่นหลัง ถ่ายทอดวิถีคิด อย่างมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสู่ผู้อื่น

การขยายเครือข่าย

ยึดหลักพัฒนาคน, พัฒนางาน เห็นงานที่ให้เป็น มรดกที่มีค่าควรหวงแหนสำหรับทุกคน และมีเวทีแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ

การจัดการผลผลิต

โดยต่างคนต่างทำ ในกิจกรรมที่ถนัด รวมผลผลิตที่ทำมา เพิ่มคุณค่า ให้มีมูลค่าสูงขึ้น

ชีวิตหลัก แลกเปลี่ยน ถ่ายเท

วิถีคิด

ชีวิตคือการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากธรรมชาติ เป็น นักทดลอง นักคิด นักวิจัย ผู้ปฏิบัติ เป็น นักพัฒนา จนทำให้คิดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ไม่หยุดอยู่กับที่

คติ คำคม คำคน

- * พัฒนาใครเขา พัฒนาเราก่อน *
- * นักพัฒนา คือ ผู้ไม่หยุดนิ่ง *
- * บัดนี้ไผ่ว่า อีสานเศร้า สาวเอื้อยฮ่าฟ้าวาหลายเดื่อ *
- * บัดฮาไผ่มีคห่าน แดงข้างหน่อขปลาย *

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง (25/6/42)

- 1) ถ่ายทอด - อาหารศาสตร์, ชีวิตศาสตร์, สุขภาพศาสตร์, เด็กฮักถิ่นศาสตร์, วัฒนธรรมศาสตร์
- 2) แปรรูปธุรกิจชุมชน * อาหารเพิ่มรายได้
 - * สมุนไพร
- 3) การปลูกต้นไม้, การเพาะพันธุ์ไม้, ขยายพันธุ์พืชพื้นบ้าน
 - คนรุ่นใหม่ อบรมเด็ก, เยาวชน
 - ผลิตภัณฑ์
 - กระบวนการกลุ่ม มีการเคลื่อนไหวดี
- 4) เกษตรผสมผสาน
- 5) วิถีชีวิต ระหว่างคนกับป่า รู้จักธรรมชาติ
- 6) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- 7) ค้นคว้าทดลอง โดยไม่หยุดนิ่ง

จะนำไปปรับใช้อย่างไร ?

- 1) นำความไม่พันธุ์พื้นเมืองไปใช้ - ขยายพันธุ์
- 2) นำกิจกรรมที่เป็นระบบ ระเบียบที่ชัดเจนไปใช้ ฟังตนเอง เอื้ออาหาร
- 3) ปลูกป่าพืชสมุนไพร ให้หลากหลาย แปรรูปผลผลิตของกลุ่ม
- 4) สืบทอดเพื่อขยายเครือข่ายสู่คนรุ่นใหม่ - ชุมชน
- 5) รูปแบบธนาคารข้าวเพื่อคนจน
- 6) เรียนรู้คุณค่าทางสมุนไพร คุณค่าของไม้
- 7) เผยแพร่ - สมาชิก - เชื่อม จำหน่าย
 - ผู้บริโภค - ตลาดเพื่อรองรับผลผลิต

ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น คติ

- 1) การจัดการดี = ทำให้สังคมมีพลังสามัคคี สังคมมีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง
- 2) สมควรเอาเป็นตัวอย่าง
- 3) ควรมีสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหารบ้าง
- 4) ควรจัดอบรม - การวาดแผนไทย , อบรมไพร ประจำศูนย์
- 5) เพิ่มการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น + เลี้ยงสัตว์ผสมผสาน + สระน้ำเลี้ยงปลา
- 6) จะนำไปขยายเครือข่าย

คติ

- * สิบตำลึงอยู่ปากฟ้า อย่าได้อ่าวคนึงหา สองสลึงมามีมือให้คอยกำ เอาไว้ทานเอ๋ย
- * คินดี เพราะหญ้าปก ป่ารกเพราะคินดี
- * สิ้นดิน สิ้นปราชญ์ สิ้นป่า สิ้นฝน คนสิ้นใจ คนสิ้นชาติ
- * อัสภรรยในแบ้หางขาวๆ สังกัได้อองนัง บาดกระต่ายหางแป้ๆ บาดกระแตหางค้อมๆ
สังมาได้สองนัง
- * รักษา 3 ปลาย (ดิน มือ เท้า) มักเสียหายสามโทษ

วันที่ 9 (26/6/42)

กิจกรรมที่ 1 ปรับภาพฝัน หลังดูงาน

อุปกรณ์

- 1) กระดาษฟรุ๊ฟ 6 ใบ ค่อยกันด้วยกระดาษขาว
- 2) ปากกาเมจิก
- 3) บัตรคำ

ขั้นตอน

- 1) ให้สมาชิกเข้าสมาธิ 5 นาที
- 2) แบ่งกลุ่มกระบวนการแก้ปัญหา และผลที่ฝันว่าจะได้รับ
- 3) ตัวแทนนำเสนอ
- 4) วิทยากรจับประเด็นเขียนบัตรคำ
- 5) วิทยากรเขียนภาพต้นไม้ และชวนสมาชิกช่วยกันจัดบัตรคำลงบนราก
ลำต้น กิ่งก้านใบ และ ผล

ผล ค้างภาพ

พื้นที่จัดงาน

ปลูกป่าชุมชน

กลุ่มเพาะเห็ดฟาง
กลุ่มเลี้ยงปูกินรวบรวมพันธุ์
เพาะขายพันธุ์ไม้ - สัตว์รวมสิทธิธรรมชาติ
การให้ความรู้
รวบรวมพันธุ์สมุนไพร
การแปรรูปถนอมอาหารคัดพันธุ์ ปรับปรุงพันธุ์
กลุ่มเลี้ยงกบ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

คัด - ปรับปรุงพันธุ์
แปรรูปสมุนไพรผลิตปลาร้าส้มตำ เรียนรู้ - อบรม
- ฐานหัตถกรรมพื้นบ้าน อบรมกลุ่มแม่บ้าน
ทำขนมพุด - น้ำชาล้างจาน
อบรมอาชีพ-เยาวชนศูนย์ขยายพันธุ์
ศูนย์เพาะพันธุ์กล้วยไม้
เวทีแลกเปลี่ยน
ประชุมวางแผน
ประชุมเครือข่าย
ทุกเดือนร้านค้าชุมชน
ส่งเสริมการตลาด
ภายใน - ภายนอก
ธุรกิจชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมุนเวียน ควบคุมคุณภาพ

การพัฒนาเครือข่าย
เติบกรักถิ่น
ขยายสมาชิก

พันวิฤต IMF

ผลิต - ราคา
การบริหารจัดการ
โปร่งใส
จัดการเครือข่ายให้
เข้มแข็ง
สร้างแกนนำ
สร้างผู้นำรุ่นใหม่
ผู้นำ - คัดเลือก
- สัมครใจ
มีคำสัญญา
สร้างระบบการจัดการ
ด้วยการมีส่วนร่วมเครือข่าย
ผู้เห็นด้วยกลุ่มแม่บ้าน
ขยายเครือข่าย
ชุมชนเข้มแข็งธนาคารข้าว
ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์
ป่าไม้งาม
เย็นกาย - สบายใจ
สุขภาพแข็งแรงพึ่งตนเองได้ เครือข่ายมั่นคง
ครอบครัวอบอุ่นแนวคิด อุดมการณ์
ความรู้สู่ชุมชน
ส่งเสริมการผลิต
เกษตรผสมผสาน
สร้างเกษตรกร

เกษตรผสมผสาน

อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน
ศาสนา
บ้าน วัด โรงเรียน
สร้างทุน - อาชีพ - ศูนย์
- ออม - ธุรกิจแบบอย่าง
พัฒนาตนเองพึ่งพากันเอง
วิถีคิดพึ่งตนเองปลูกพืช เพาะพันธุ์กล้วยไม้
เลี้ยงสัตว์ ท้องถิ่นแหล่งน้ำในนา บำรุงดิน
แหล่งน้ำธรรมชาติ ปุ๋ยหมัก, ปุ๋ยคอก, พืชสด

กิจกรรมที่ 2 วางแผนปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

อุปกรณ์

- 1) กระดาษปรู๊ฟ
- 2) ปากกาเมจิก

ขั้นตอน

- 1) เข้าสมาธิ 5 นาที
- 2) ให้สมาชิกแบ่งเป็นกลุ่ม ละ 1 จังหวัด แล้วระดมสมองเรื่อง แผนปฏิบัติการ
สู่ภาพฝัน ประกอบด้วย
 - 2.1) ทำอะไร
 - 2.2) เพื่ออะไร
 - 2.3) กลุ่มเป้าหมาย
 - 2.4) ใครทำ
 - 2.5) เมื่อไร
 - 2.6) อย่างไร
- 3) ตัวแทนนำเสนอ

ผล

แผนของจังหวัดสุรินทร์

ทำอะไร	เพื่ออะไร	กลุ่มเป้าหมาย	ใครทำ	เมื่อไร	อย่างไร
1. ผู้นำทำตัวเป็นตัวอย่าง	เป็นตัวอย่าง	หัวหน้ากลุ่ม 1) กระเบก 2 2) หนองเวีย 3) รัตนะ 4) บรมสุข 5) อนันต์ 6) อสภ 7) โคกพยอม 8) จรุง 9) บ่อน้ำคำ	พ่อมหาอยู่ พ่อสุกิจ ปิยะวงษ์ มงกุฎ พ่อเชียง นางสนุก นายเสาะ นายแคน ณรงค์	กลับไปทำเลย 2543-2545	1) ทำเกษตรผสมผสาน 2) เสริมความรู้ 3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 4) เชื่อมสมาชิก 5) ดูกานสมาชิก ที่ประสบความสำเร็จ
2) ขยายสมาชิกขยายผู้นำ	กลุ่มที่สมาชิกและส่งผลให้ผู้นำ	ผู้นำ 1 คนและส่งผลให้ขยายต่อสมาชิกใหม่ 5 คน	ผู้นำกลุ่มทุกหมู่บ้าน	36 เดือน	1) แนะนำให้ข้อมูล 2) เสนอแนวทางป้อนเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย 3) พาพูดคุย 4) พาดูงาน
3) เพิ่มศักยภาพผู้นำ	เกิดแรงกระตุ้นในการดำเนินการของกลุ่ม	กลุ่มผู้นำหมู่บ้านผู้นำเกษตร	วปอ.	36 เดือน	1) ให้อวอ.ตรวจสอบเป็นรายๆ 2) หน่วยราชการเสริมกิจกรรม ช่วยกระตุ้น 3) สร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิก
4) การเลี้ยงโคกระบือเนื้อ	-เพื่อให้เปลี่ยนเครื่องตัดหญ้าเป็นวัว-ควาย -เพิ่มปุ๋ยคอกบำรุงดิน	สมาชิกใหม่ในกลุ่มบ้านตะแบก 10 ราย	วิระวัฒน์	2543-2545	-หาแม่พันธุ์โคกระบือ -ทำโรงเรือน
5) การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน	-เพื่อให้เกษตรกรรับประทานเนื้อไก่อย่างพอเพียง -เหลือกินมีขายเพิ่มรายได้	สมาชิกใหม่ในกลุ่มบ้านตะแบก 10 ราย	ทองใส	2543-2545	จัดหาพันธุ์ที่ดีไว้
6) การเลี้ยงปลา	-เป็นอาหารบริโภคในครอบครัว	สมาชิกใหม่ในกลุ่มบ้านตะแบก	วิระวัฒน์	2543-2545	-ซุบ่อ -หาพันธุ์ปลาใส่บ่อ

	ครัว -เพิ่มรายได้	10 ราย			-ทำอาหาร
7)พันธุ์ไม้ผลยืนต้น	-เพื่อให้มีไม้ผล รับประทาน -ร่มเงา	สมาชิกใหม่ใน กลุ่มบ้านตะแบก 10 ราย	วีระวัฒน์	2543-2545	-หาพันธุ์ -หากล้าไม้มาปลูก

แผนของจังหวัดอำนาจเจริญ

กิจกรรม	ทำอะไร	เป้าหมาย	ผู้ปฏิบัติ	เวลา	ทำอย่างไร
1)สร้างศูนย์	เป็นศูนย์เรียนรู้	สมาชิก 67 คน สมาชิก 1500 คน	พ่อชาลี กรรมการ	2543-2545	
2)กลุ่มเพาะกล้าไม้	ขยายพันธุ์ สมุนไพร	ศูนย์สาธิต สมาชิก 67 คน			
3)สร้างผู้นำ	ตัวอย่าง				
4)กลุ่มปลา, วัช, ควาย	-ขยายพันธุ์ -บริโภค -จำหน่าย	64 คน	แกนนำ 11 คน	1-3ปี	เลี้ยงปลา64ครอบครัว เลี้ยงวัว15ครอบครัว
5)ทำปุ๋ยธรรมชาติ ในศูนย์1แห่ง	ทำเพื่อสาธิต ในศูนย์	11แห่ง	สมาชิกทุก คน	1ปี	สมาชิกช่วยกันทำ
6)บ้านวัดโรง เรียน	เพื่อสร้างกลุ่มผู้ นำ	ผู้นำ11คน	พ่อชาลี ประธาน	1-3ปี	จัดเวทีแลกเปลี่ยน
7)เด็กรักถิ่น	เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต	120คน	พ่อชาลี	1-3ปี	จัดเวทีแลกเปลี่ยน
8)กลุ่มเลี้ยงกบ	-กิน -เสริมรายได้	9ครอบครัว	พ่อชาลีและ สมาชิก	1-3ปี	อบรมปีละ 40คน
9)กลุ่มสตรี	-ทำสิ่งทอ -เลี้ยงไหม -ทอผ้า	50คน	พ่อชาลี		
10)กลุ่ม ออนทัวร์	ระดมทุนทุก หมู่บ้าน	54ครัวเรือน	พ่อชาลี +กรรมการ	1-3ปี	
11)ร้านค้าชุมชน	ทำธุรกิจในชุมชน	60ครอบครัว		1-3ปี	จ้างคนขาย

แผนของจังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรม	ทำเพื่ออะไร	เป้าหมาย	ผู้ปฏิบัติ	เวลา	ทำอย่างไร
1) ออมทรัพย์	ระดมทุนเพื่อการผลิต	คนชุมพวง	กรรมการ	3 ปี	สัจจะรายเดือน
2) กลุ่ม - แคมพู - แปรรูปอาหาร	- ไร่ - ชาย	แม่บ้าน 40 คน			
3) เลี้ยงไก่พื้นบ้าน	- กิน - จำหน่าย	เยาวชนชุมพวง 40 คน	เยาวชน 40 คน	3 ปี	กลุ่มเยาวชนบริหารทุน หมุนเวียน
4) เกษตรเลี้ยง โคเนื้อ	- บำรุงดิน - จำหน่าย	เกษตรกร 60 คน	กรรมการ กลุ่ม	3 ปี	กลุ่มหมุนเวียน
5) อบรมอัด ดินซีเมนต์	- สร้างที่อยู่อาศัย - จำหน่าย	- เกษตรกร 45 คน	กรรมการ กลุ่ม	3 ปี	ครูชาวบ้านแนะนำ
6) อบรมซ่อมไหม สีธรรมชาติ	- ไร่เอง	แม่บ้าน 50 คน	กรรมการ กลุ่ม	3 ปี	ครูชาวบ้านแนะนำ
7) เพาะเห็ดฟาง	สร้างอาชีพแก่ เด็กนักเรียน	เยาวชน 40 คน	กรรมการ กลุ่มเยาวชน	3 ปี	ครูชาวบ้าน
8) รวบรวมและจัด ขสมุนไพรรักษา โรคผิวหนัง	- รักษาสุขภาพ - หลักเกี่ยวกับการใช้ ยาแพ่ง	หมอนวด 10 คน	กรรมการ กลุ่ม	3 ปี	- เพาะพันธุ์ - ปลุก
9) จัดอบรมศึกษา งานหลักสูตร สมุนไพร	เกิดการเรียนรู้ ชุมชนพึ่งตนเอง ได้	หมอนวด 10 คน			
10) สร้างอาคาร ลานค้าชุมชน	เป็นศูนย์รวม จำหน่ายสินค้า	กรรมการ	กรรมการ	3 ปี	- คูแกล - จัดเก็บค่าบำรุงศูนย์
11) ปรับพื้นที่ทำ การเกษตร	เพื่อให้เกิดความ เหมาะสมกับการ ใช้	กลุ่มเกษตร	กลุ่มเกษตร	3 ปี	

แผนของอำเภอถ้ำปลาumas จังหวัดบุรีรัมย์

กิจกรรม	เพื่อ	เป้าหมาย	ผู้ปฏิบัติ	เวลา	อย่างไร
1)สร้างแกนนำ	ขยายเครือข่าย พึ่งตนเอง สร้างผู้นำรุ่นใหม่	สตรี 40 คน เยาวชน 20 คน	วปอ.ร่น1	กย.-ธค. 42	ฝึกอบรมศึกษาดูงาน
2)จัดเวทีเครือข่าย	หาปัญหา แลกเปลี่ยน	ประชาชน	กรรมการ เครือข่าย	มค.-กพ.43	แลกเปลี่ยน,ประชุม สัมมนาเชิงปฏิบัติ
3)กลุ่มออมทรัพย์	ให้รู้จักออม	สมาชิก 433 คน บ้านหายโศก อ.พุทไธสง	กรรมการ	ตค.42-มีค.44	สัจจะรายเดือน ให้รู้
4)สวัสดิการ	ผลประโยชน์ของ สมาชิกเครือข่าย	สมาชิก	คณะ กรรมการ กลุ่ม	ตลอดปี	-รักษาพยาบาล -ฌกศ. -ทุนการศึกษา
5)ผลิตกล้าไม้	เพิ่มความรู้ สมาชิก	สมาชิก 35 คน บ้านหายโศก อ.พุทไธสง	คณะ กรรมการ กลุ่ม	มีค.42	
6)แปรรูปผลผลิต	เพิ่มรายได้	สมาชิกเครือข่าย 42คน	คณะ กรรมการ กลุ่ม	ตค.42	อบรมศึกษาดูงาน น้ำตะไคร้
7)การตลาด	จำหน่ายผลผลิต	สมาชิกเครือข่าย	คณะ กรรมการ กลุ่ม	ตลอดปี	แจ้งสมาชิกนำผลผลิตมา จำหน่าย
8)ควบคุมคุณภาพ ผลผลิต	ควบคุมคุณภาพ	สมาชิกเครือข่าย	คณะ กรรมการ กลุ่ม	ตลอดปี	ตรวจสอบ

แผนของกิ่งอำเภอแคนดงและอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

กิจกรรม	เพื่อ	เป้าหมาย	ผู้ปฏิบัติ	เวลา	อย่างไร
1)เกษตรผสมผสาน	1)ยกระดับความเป็นอยู่ 2)สร้างเสริมอาชีพและรายได้	เกษตรกร 69 ครอบครัว ชุมชนอื่น +ชุมชนอีสานการเกษตร	คณะกรรมการ กลุ่มของแต่ละพื้นที่	2543-2545	-ประชุมชี้แจง -ดูงาน -ทบทวน -ดำเนินการ -สรุป-ประเมินผล -ขยายเครือข่าย
2)กลุ่มออมทรัพย์	สะสมทุน ระดมทุน	เกษตรกรผู้สนใจ 24 ครอบครัว	คณะ กรรมการ ของแต่ละ กลุ่ม	2543-2545	-ประชุม -รับสมัคร -ดำเนินการ -สรุป -ขยายเครือข่าย
3)ขยายพันธุ์พืช	-อนุรักษ์พันธุ์พืช พันธุ์พืช -เพาะขยายพันธุ์	36 ครอบครัว	คณะ กรรมการ ของแต่ละ กลุ่ม	2543-2545	-เก็บรวบรวมพันธุ์ -เพาะขยายพันธุ์ -คัดเลือกพันธุ์ -ขยายผล -สรุปประเมินผล
4)เพาะเลี้ยงกบ	-อาหาร -สร้างเสริมอาชีพ -รายได้	22 ครอบครัว	คณะ กรรมการ ของแต่ละ กลุ่ม	2543-2545	-ประชุมชี้แจง -ดำเนินการ -จัดหาตลาด -จัดหาแหล่งทุนสนับสนุน -สรุปประเมินผล -ขยายเครือข่าย
5)เพาะเลี้ยงปลา	เหมือน ข้อ 4				
6)ปรับโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร	อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน	6 ครอบครัว	คณะกรรมการ กลุ่มที่จะ ออมทรัพย์ โคกสว่าง	2543	ประชุมชี้แจง แหล่งทุน ดำเนินการ
7)เพาะเห็ดฟางแบบโรงเรือน	-อาหาร -สร้างอาชีพรายได้ -วัสดุเหลือใช้เกิดประโยชน์	เยาวชน 6 คน	กลุ่มสตรี พัฒนาชุมชนอีสาน	2542-2543	เหมือนข้อ 6

8)ศูนย์สาริตการ ตลาด	ให้สมาชิกได้ เรียนรู้	กลุ่มแม่บ้าน ชี้เหล็ก 30 คน		พย.42	-จัดเวทีกองทุนสมทบ -ปรับปรุงศูนย์,ตู้,โต๊ะ,ชั้น วางของ -จัดตั้งกรรมการรับผิดชอบงาน
9)ธนาคารข้าว	-ออมข้าว -ให้สมาชิกกู้ยืม ข้าวไปบริโภค	เกษตรกรที่สนใจ 60 คน	กรรมการ	2542	เก็บข้าว
10)เลี้ยงหมู	-สร้างอาชีพเสริม -ได้มูล	40 คน	กรรมการ หมู่บ้าน	2542	-ชี้แจง -จัดหา -คืนลูกหมู1ตัวเมื่อแม่หมู คลอด -สมาชิกยืมลูกหมู
11)อิฐดินซีเมนต์	อาชีพเสริม	เยาวชน 20 คน	กลุ่มเยาวชน	2542-2543	-ชี้แจง -อบรม/ดูงาน -แหล่งทุน -ดำเนินการ
12)เลี้ยงโค กระบือ	-สร้างอาชีพ -เสริมรายได้ -ใช้มูล-ปุ๋ย -ใช้แรงงาน	เยาวชน 20 คน	-โคกสว่าง -ชี้เหล็ก	พย.42-กค.43	-ชี้แจง -หาแหล่งทุน -สนับสนุนพ่อพันธุ์ -เลี้ยง+ส่งคืนตามเงื่อนไข
13)นวดอบ สมุนไพร	-รักษาสุขภาพ -ฟื้นฟูสมุนไพร -อาชีพเสริม	เยาวชน 20 คน	กลุ่มเยาวชน	2542-2544	-ชี้แจง -ฝึกอบรม -จัดสถานที่ -บริการ
14)แปรรูป ผลิตภัณฑ์	-เพิ่มมูลค่า -สร้างรายได้	แม่บ้าน 30 คน	กรรมการ กลุ่ม 2 หมู่ บ้าน	กพ.43	-ชี้แจง -เสริมผลิตภัณฑ์ -อบรม -เตรียมอุปกรณ์ -ประเมินผล

แผนของจังหวัดขอนแก่น

กิจกรรม	เพื่อ	เป้าหมาย	ผู้ปฏิบัติ	เวลา	อย่างไร
1)เพาะกล้าไม้ผล/ สมุนไพร	-ปลูกเอง -ขยายพันธุ์ผู้ สมาชิก	-อ.แวงน้อย -แวงใหญ่ -อ.พล -อ.อุบลรัตน์	ประธาน กลุ่ม	3ปี	-อบรม -ศึกษาดูงาน
2)เพาะพันธุ์ปลา	-เลี้ยงเอง -ขยายพันธุ์	-อ.แวงน้อย -อ.อุบลรัตน์	ประธาน กลุ่ม	3ปี	-อบรม -ศึกษาดูงาน
3)เลี้ยงกบ	เหมือน ข้อ 2	อ.แวงน้อย		3 ปี	
4)เลี้ยงปู	เหมือน ข้อ 2	-อ.แวงน้อย -อ.แวงใหญ่		3 ปี	
5)เลี้ยงไก่พันธุ์ พื้นเมือง + เป็ด เทศ	เหมือน ข้อ 2	อ.แวงน้อย		2 ปี	
6)พืชผักสวนครัว	บริโภค+จำหน่าย	อ.แวงน้อย อ.อุบลรัตน์			

วันที่ 10

การออมทรัพย์กับการกู้ชาติ

ครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 5 ของปี พ.ศ. 2542 ที่เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ได้พบปะพูดคุยกันเพื่อร่วมกันเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง แก่สมาชิกให้มากขึ้นเรื่อยๆ และการออมเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ได้ของมวลมนุษยชาติ

ในอดีตก่อนที่เงินซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการล่าอาณานิคมแบบใหม่ทดแทนการใช้กำลังทหารและอาวุธจะระบาดในภูมิภาคนี้ บรรพบุรุษของเราไม่เพียงแต่จะรู้จักการออมทรัพย์เงินทองแต่เพียงอย่างเดียว แต่พวกท่านเหล่านั้นจะใช้หลักการออมน้ำ ออมดิน ออมพืช และสัตว์ รวมทั้งสั่งสมภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาอันเนื่องจากการออมแก้วแหวนเงินทองแต่เพียงอย่างเดียว ผลที่เกิดขึ้นจึงเกิดสภาพดินดำ น้ำชุ่ม ป่าอุดม ปลอดภัย กุ้ง หอย ปู ปลา มีให้กินไม่หิวขาดไม่ไหว ผู้คนรักกัน อยู่อย่างสมดุระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งอารยธรรมของโลกในดินแดนแหลมทองนี้

ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ ภูมิปัญญาชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานจึงได้ทบทวนการออมร่วมกันในวันที่ 27 มิถุนายน 2542 ที่ผ่านมาที่โรงพยาบาลอุบลรัตน์ เพื่อทบทวนว่าเกษตรกรที่ต้องการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้จะออมอะไรได้บ้าง ออมไปเพื่ออะไร และออมอย่างไร และบริหารจัดการอย่างไรจึงจะยั่งยืน

ผลการประชุมระดมสมองพบว่าเราสามารถห่อหุ้มสิ่งต่างๆ ได้มากมายที่สำคัญได้แก่

1. การห่อหุ้มน้ำ
2. การห่อหุ้มดินและความอุดมสมบูรณ์ของดิน
3. การห่อหุ้มพืช ปลา และสัตว์
4. การห่อหุ้มเงิน
5. สังคมปัญหาในการแก้ปัญหา

ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การห่อหุ้มน้ำ

น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่มีคุณค่ามหาศาลเพราะน้ำเป็นที่มาของชีวิตทั้งพืช สัตว์ และ คน ทุกชีวิตถ้าขาดน้ำจะเสียชีวิต ในเวลาสั้น ๆ นอกจากนั้นเรายังอาศัยน้ำมากำจัดสิ่งสกปรกต่าง ๆ ทั้งร่างกายเราเองและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความสดชื่นและมีชีวิตชีวา คนไทยในอดีตจึงยกให้น้ำเป็นแม่คงคา เพราะให้ทั้งชีวิตและเลี้ยงดูดูแลเราจนเติบโตใหญ่

กลุ่มที่ระดมสมองเรื่องการห่อหุ้มน้ำได้ลงคำนวณมูลค่าของน้ำให้กลุ่มอื่น ๆ ฟังอย่างน่าสนใจ ดังนี้

$$\begin{aligned} 1 \text{ ไร่} / \text{มีพื้นที่} &= \text{กว้าง } 40 \text{ เมตร} \times \text{ยาว } 40 \text{ เมตร} \\ &= 1,600 \text{ ตารางเมตร} \end{aligned}$$

ฝนตกต่ำที่สุดในพื้นที่ของสมาชิกต่ำสุดสูง 1 เมตร สูงสุดถึง 3 เมตร (ข้อมูลจากกรมอุตุนิยมวิทยา)

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น } 1 \text{ ไร่ มีปริมาตร} &= \text{พื้นที่หน้าตัด} \times \text{สูง} \\ &= 1,600 \times 1 \text{ ลูกบาศก์เมตร} \\ &= 1,600 \text{ ลูกบาศก์เมตร} \end{aligned}$$

$$1 \text{ ลูกบาศก์เมตรมีปริมาตร} = 1,000 \text{ ลิตร}$$

$$\begin{aligned} 1,600 \text{ ลูกบาศก์เมตรมีปริมาตร} &= 1,000 \times 1,600 \text{ ลิตร} \\ &= 1,600,000 \text{ ลูกบาศก์เมตร} \end{aligned}$$

$$\text{น้ำดื่มในท้องตลาด 1 ลิตร ราคา} = 5 \text{ บาท}$$

$$\text{ดังนั้นน้ำฝน 1 ไร่ เก็บน้ำดื่ม} = 5 \times 1,600,000 \text{ บาท}$$

$$= 8 \text{ ล้านบาท}$$

นั่นคือถ้ามองในเชิงมูลค่า เรามีน้ำฝนจำนวนมหาศาลที่ตกลงมาทุกปี ๆ 8 ล้านบาทต่อไร่ ถ้ามีฝนตกลงมาทุก ๆ ปี ๆ ละ 10 ไร่ ๆ ละ 8 ล้านบาท ก็จะมีค่าถึง 80 ล้านบาทต่อปี

อย่างไรก็ดีนี่เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพหรือจุดแข็งของเกษตรกรไทย มิได้ต้องการวิเคราะห์เพื่อไปขายน้ำดื่ม ซึ่งจะเกิดปัญหาตามมามากมาย ศักยภาพเหล่านี้บรรพบุรุษของเราพากันเก็บน้ำในห้วยหนองคลองบึงและแม่น้ำลำธาร โดยไม่ยอมทำลายด้วยการทิ้งสิ่งโสโครกลงน้ำรวมทั้งพยายามห่อหุ้มน้ำไว้ในดินไว้ใหญ่ ๆ ในหน้าฝน เพื่อให้ดินไม่ใหญ่ค่อย ๆ ปล่อน้ำออกมาในหน้าแล้ง

ต่อคำถามว่าห่อหุ้มน้ำอย่างไรจึงจะยั่งยืนกลุ่มห่อหุ้มน้ำ ได้เสนอแนวทางระยะสั้นด้วยการขุดสระทั้ง

ในที่สวนครัวและที่สาธารณะ ในระยะยาวการร่อนน้ำอย่างยั่งยืนทำได้โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ทั้งผลไม้มิ
และไม้ใช้สอยในรูปป่าครอบครัว ป่าชุมชน และป่าสาธารณะ เพราะต้นไม้จะกักเก็บน้ำในหน้าฝน รวมทั้ง
ปล่อยน้ำลงทางรากและคายออกมาทางใบ เกิดเป็นเมฆและฝนดังที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต

เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ขาดน้ำดื่ม น้ำใช้

เราขายเน

ภาพการร่อนน้ำจำนวนมากทั้งเพื่อปลูกต้นไม้ เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ อย่างเพียงพอ ของพ่อเชิง ไทยดี

2. การร่อนดิน

ดิน หรือ “แม่ธรณี” เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องรู้จัก ถ้าวัดคุณค่าต่อดิน เช่น ขายที่ดิน เราจะไม่
มีที่ดินทำกิน ไม่มีที่อยู่ ถ้าเราใส่สารเคมีเป็นขี้มาทำให้ดินกิน คอยเผา คอยสาธิตสารเคมีมาแมลง
ฆ่าหญ้า ในที่สุดดินจะเสื่อมสภาพและตายได้ในที่สุด

กลุ่มร่อนดินนำเสนอแนวทางร่อนดินไว้ว่าให้เริ่มร่อนดินตั้งแต่วันที่น้อยอย่างน้อยให้มีแผ่น
ดินอาศัยอย่างขย

ปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนในครอบครัวหวงแหนแผ่นดิน ปลูกไม้ยืนต้นที่หลากหลายเพื่อให้
มีใบไม้ร่วงหล่นลงมาทับถมกับมูลนก มูลสัตว์ และมูลคน ผสมโรงด้วยไส้เดือน ในที่สุดเราจะมีผืน
ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในโลกกลับมาอีกครั้ง

พอมหาอยู่ได้ให้คำคม ฟังครุ่นทว่า

“ดินดำก็ดำดี ดำมีราศรี ดังดินสาริกา

ถึงคว่ำขอให้ดำดี คนรวยทองถิ่นเป็นสามี ภรรยา”

3. การร่อนต้นไม้ใหญ่ ปลูก และสัตว์ที่หลากหลาย

พืชและสัตว์ที่หลากหลายเป็นทั้งแหล่งที่เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดี เป็นแหล่งอาหาร
แหล่งวัสดุใช้สอยที่อยู่อาศัย เฟอร์นิเจอร์ ของใช้ในบ้าน เสื้อผ้า เป็นแหล่งยา เป็นแหล่งรายได้
ของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นไม้ใหญ่ยังเป็นแหล่งออกซิเจนที่ทำ
ให้อากาศบริสุทธิ์ ทำให้อุณหภูมิลดลง ฝนตกต้องตามฤดูกาลป้องกันน้ำท่วม เป็นดินกำเนินคของ
แม่น้ำลำธาร รวมทั้งเป็นร่มเงาให้ได้พักอาศัย

นอกจากคุณค่าที่มากมายมหาศาลในเชิงมูลค่าก็ไม่เบา หากปลูกต้นไม้เนื้อแข็งทั้งผล
ผลไม้ และไม้ใช้สอย พันธุ์พื้นเมืองเพื่อเอาเนื้อไม้ระยะห่าง 8x8 เมตร จะได้ไร่ละ 25 ต้น
ผ่านไป 20 ปี 25 ต้น ไร่ละ 20,000 บาท ก็จะได้ถึงไร่ละ 500,000 บาท ซึ่งยังไม่นับรวม
ดอก ผล กิ่งก้าน สาขา สมุนไพร และ อื่น ๆ อีกมากมาย

ดังนั้น เกษตรกรทั่วไปควรหันมาให้ความสนใจปลูกต้นไม้ใหญ่เนื้อแข็งที่เป็นทั้งผล
ผลไม้ และไม้ใช้สอย เพราะจะได้ผลผลิตทั้งระยะปานกลางและระยะยาวไว้กิน และเหลือกิน
เหลือแจกยังไว้ขายได้อีก

ทุก ๆ คน ทำได้ไม่เฉพาะเกษตรกรทั่วไปปลูกหลานและเยาวชนในโรงเรียน ผู้นำทาง

ศาสนา หน่วยราชการ ภาคเอกชนและนายทุน โดยปลูกไม้ตามหัวไร่ปลายนา ที่สาธารณะ ของชุมชน วัด โรงเรียน ป่าสงวน ริมถนน รวมทั้งป่าเสื่อมโทรม ถ้าปลูกขอให้ปลูกทันที (ไม่มีจะ) แต่ถ้าจะให้ดีควรปลูกต้นหน้าฝน

ใครสนใจช่วยกันดูชาติให้มาช่วยกันอดต้นไม้กันดีกว่า และถ้าจะให้ยั่งยืนชุมชนควร มีกติกาเพื่อรักษาป่าอย่างทอดแนวความคิดสู่ลูกหลาน และที่สำคัญช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้รู้จัก คุณค่าและเกิดความรักต้นไม้

ครูบาสุทธินันท์ เสนอข้อคิดปิดท้ายอย่างแหลมคมว่า การอดต้นไม้นี้ใหญ่ไม่ต้องมีสมุด บัญชี และไม่ต้องมีกรรมการจึงควรเร่งปลูกจิตสำนึกลงในหัวใจของน้องเมียให้เป็นสีเขียวในเร็ววัน

4. การออมเงิน

เงินแม้จะเป็นงูเห่า แต่ถ้ารู้เท่าทันมัน มันจะเป็นทาสรับใช้ที่มีพลังในการเปลี่ยนเป็นหลัก ประกันยามแก่เฒ่า สามารถสร้างทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทาง ความดี

หลักการสำคัญในการออมเงินคือ ต้องรู้จักประหยัด รู้จักออม รู้จักนำมาใช้ประโยชน์เป็น ทุนหมุนเวียน ของกลุ่ม ซึ่งทุกคนสามารถทำได้ทั้งออมส่วนตัวในบั้งไม้ไผ่ ออมในกลุ่มออมทรัพย์ ของหมู่บ้านตนเอง ออมกับชมรมพัฒนาเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น ที่มีกฎระเบียบและเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งมีกระบวนการที่โปร่งใสตรวจสอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการตรวจสอบจากสังคม

ต่อประเด็นว่าทำอย่างไร จึงจะออมเงินได้ยั่งยืนนั้น สมาชิกกลุ่มออมเงินได้เสนอแนวทาง ปฏิบัติ ดังนี้

1. ประชุมปรึกษาผู้สนใจเรื่อง “ออมเงิน”
2. หาวิธีการที่เหมาะสมของบ้านตัวเอง กติกา กฎระเบียบ เช่น สมาชิกต้องอยู่บ้านตัวเอง กติกา กฎระเบียบ เช่น สมาชิกต้องอยู่บ้านเรา กลุ่มเราต้องมีถังจะ ออมให้ตรงวัน ครองวงเงิน สมาชิกออม มีกติกากฎการกู้ยืม การจ่ายดอกเบี้ยที่ชัดเจน
3. ศึกษาดูงาน “ออมเงิน” เพื่อความรู้ที่หลากหลาย
4. คัดเลือกกรรมการมาดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้เก็บออม ตามสัญญา มีหลักเกณฑ์ในการหมุนเงินช่วยเหลือสมาชิกที่ชัดเจน
5. การแบ่งเงินกำไรมาเป็นผลควรมีหลักเกณฑ์ชัดเจน เช่น ปันผลให้สมาชิกเท่าไร สะสม เป็นทุนเท่าไรจัดการศึกษาเท่าไร สวัสดิการเท่าไร การพัฒนาค่าตอบแทนกรรมการ และเฉลี่ยคืน ผู้กู้ เป็นต้น หมวดต่าง ๆ เหล่านี้ ควรกำหนดไว้ชัดเจนตามมติกลุ่ม

5. การสังขมปัญญา

“นัตติปัญญาสมาตากา” แปลว่าแสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี จึงนับว่าปัญญาเป็นสิ่งที่ สำคัญมาก และใครที่มีภูมิปัญญาสูงย่อมมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้คน ๆ นั้นมี ความสำเร็จและมีความสุข เกิดครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ธรรมที่ดี จึงนับว่าปัญหามีคุณค่ามากมาย หากที่จะตีความเป็นมูลค่าได้

การสังสมปัญหาทำได้โดย

5.1 ศึกษาจากการสัมผัสความจริง (สุตมยปัญญา) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมรอบตัว สังคมและวัฒนธรรม การทำงาน สุนทรียะ และข้อมูลข่าวสาร

5.2 ศึกษาจากความคิด (จินตมยปัญญา) ประกอบด้วย การสังเกต การบันทึก การนำเสนอ ในการประชุมกลุ่มฝึกการฟังผู้อื่น ฝึกการปุจฉา - วิสัชนา ฝึกการตั้งคำถาม ฝึกการแสวงหาคำตอบ การวิจัย การเชื่อมโยง และการเข้าใจตัวเอง รวมทั้งฝึกการเขียนบทความทางวิชาการ

5.3 ศึกษาจากการเจริญสติ (ภาวนามยปัญญา)

ซึ่งทั้ง 3 เรื่อง ลูกศิษย์ วิทยาการกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองภาคประชาชน ได้ผ่านหลักสูตรนี้แล้ว ได้รับกระบวนการไปอย่างครบถ้วนควรจะหมั่นฝึกฝน โดยการนำกลับไปทำเองและทำกับสมาชิกเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจนชำนาญ เพื่อให้เกิดปัญหาที่จะรู้จริงเกิดปัญญาเชื่อมโยงความรู้ได้ และเกิดจิตสำนึกที่จะไปพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

วันที่ 11 (28/6/42)

เชื่อมโยงทั้งหมด โดยศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

หลักสูตรนี้ดีกว่าเรียนมหาวิทยาลัยเพราะเรียนกับคนที่เก่งที่สุด

- คน 5 ประเภทใหญ่ ๆ ที่ไม่เข้าใจประชาชน

- 1) ข้าราชการ
- 2) นักการเมือง
- 3) อาจารย์มหาวิทยาลัย
- 4) สื่อมวลชน
- 5) นักธุรกิจ

- แต่มีอิทธิพลในการกำหนดความเป็นไปของสังคม

- การได้คุณที่เก่ง ๆ เรียนกับคนเก่ง ๆ เช่นนี้จึงสำคัญ

วปอ.ภาคประชาชน สำคัญ วปอ. = วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรทำมา 30 ปี ใช้เงินมหาศาล ไปเรียน ไปดูงาน ทั่วประเทศ และ ต่างประเทศ แต่ป้องกันราชอาณาจักรไว้ไม่ได้

- ที่ป้องกันไม่ได้ เพราะ ไม่รู้ว่าศัตรูคือใคร ในโบราณพม่ามาคือชุกยาเรารวมตัวกันสู้ได้ วปอ. ไม่รู้ว่าศัตรู คือใคร เขาคิดว่าฝ่ายซ้ายหรือใครที่พูดถึงคนจนและบ้านเมือง เป็นศัตรู แต่ปรากฏว่า ไม่ใช่

- วปอ. ภาคประชาชน สำคัญ เพราะสู้ชาติได้

- ชาติคืออะไร

1) ชาติคือ แผ่นดินของเรา เป็นของคนทั้งแผ่นดิน และต้องสืบต่อไปถึงลูกหลาน

- ชาวบ้านรู้ว่าป่าสำคัญอย่างไร น้ำสำคัญอย่างไร

- ฝรั่งเศสใจเขตร้อนมาก เพราะต้นไม้ขึ้นเป็นพัน ๆ ชนิด และเป็นโรงงานอุตสาหกรรมอย่างวิเศษ และพยายามซื้อกิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นชาติของเรานอกจากนั้นปายังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกมาก

- 40 ปี ที่ผ่านมา เราทำลายชาติ

- เราได้งบประมาณสร้างถนนจากต่างชาติ สร้างเสร็จถูกตัดไม้ทับแสนต้น

2) ชาติคือ ประชาชนทั้งหมด โดยเฉพาะเกษตรกรที่เป็นรากฐาน ถ้าฐานไม่แข็งแรงจะล่มสลาย ที่สำคัญคือ ชุมชนในชนบท งานวิจัยทั่วโลก บอกว่าความยั่งยืนอยู่ที่ชนบท ถ้าชนบทล่มสลาย ชาติจะล่มสลาย การพัฒนาชนบทให้ล่มสลาย คือ ทำลายชาติ

3) ชาติคือ วัฒนธรรม วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต อะไรเป็นคุณค่าคือวัฒนธรรม วัฒนธรรมของเราต่างจากที่อื่น มีความรัก ความเอื้ออาทร มีการเกษตรผสมผสานที่หลากหลาย ถูกเปลี่ยน โดยรัฐบาลและคนสมัยใหม่ พี่เข็ญเค็ญเป็นความสะดวกของพ่อค้า แต่ชาวบ้านต้องซื้อกินปลูกอ้อย ปลูกมัน ขาดทุน เมื่อขาดทุนยังต้องซื้อกินจึงลำบาก กลายเป็นวัฒนธรรมของการเป็นหนี้ เป็นหนี้มดะที่ทำลายชาติ ทำลายคนทั้งแผ่นดิน

4) ชาติคือ จิตวิญญาณ เคยเชื่อกวาคิ ความรัก ความเชื่อมโยง พอเอาเงินเป็นตัวตั้งทำลายได้หมด จิตวิญญาณต่ำลง วัดเป็นศูนย์กลางของคุณค่าของจิตวิญญาณของเรา ซึ่งพัฒนาแบบใหม่ เอารูปไปไค้พระก็ได้

5) ชาติคือ เศรษฐกิจ ขณะนี้คุดจากคนส่วนใหญ่ไปไว้คนส่วนน้อย และคุดไปต่างประเทศ การสูญเสียชาติ คือ เสีย 5 ประการนี้ สมัยอยุธยาเสียเฉพาะอยุธยา ปัจจุบันเสียทั่วประเทศ การกู้ชาติปัจจุบันต้องกู้สาเหตุ สาเหตุหลักคือ การศึกษาที่ผ่านมามีคุดกระแสนี้ การเมืองก็เป็นอย่างนี้ เพราะสะดวกคุดคนมีอำนาจ

การพัฒนาทำลายชาติ คือ การบีบคั้นทุกอย่างให้คนส่วนน้อย ป้อนคนต่างชาติ

ต่างชาติต้องการให้คนไทยคิดตามที่ตนเองคิด เพื่คุดคนไทยได้ ทำแบบมหาอยู่พ่อสุทรนันท์ จะคุดไม่ได้ เมื่อเชื่คุดตามจึงคุดได้มาก เช่น 14/5/40 คุดไป 5 แสนล้านบาท

แล้วจะกู้ชาติอย่างไร ?

วิธี คือ สร้างภูมิคุ้มกัน เหมือนร่างกายคน คนเป็นเอดส์เชื้อโรคเข้าไปจะถูกลามจนตาย วิธีการคือ ทำแบบปราชญ์ชาวบ้าน โดยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง

ร่างกายคนดีที่สุด สร้างมา 3500 ล้านปี ร่างกายมีเซลล์ ชุมชนก็ต้องมีเซลล์ พ่อมหาอยู่ท่ามา 50 ปี วิฤคุดน้ำมันทุกคนกระทบ แต่มหาอยู่ไม่กระทบ

พ่อสุทรนันท์ ทำมันล้มปะหลังหลายปี พบว่าหลงทางและปรับพัน เพราะอยู่กับความ จริงไม่เหมือนนักวิชาการ นักการเมืองไม่ยอมอยู่กับความจริง

อ.ประเวศ ไปเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน
พบว่าภูษาคิดได้ นักวิชาการมหาวิทยาลัยไม่เข้าใจ

การภูษาคิด

- 1) รู้คุณค่าว่าอยู่ตรงไหน
- 2) เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม
- 3) ปฏิรูปการเงินการคลัง
- 4) ปฏิรูปการเมือง + ระบบราชการ
- 5) ปฏิรูปการศึกษา
- 6) ปฏิรูปกฎหมาย
- 7) ปฏิรูปสื่อมวลชน

- ทุกวันนี้กฎหมายทำร้ายประชาชน

- ทุกประเทศรัฐบาลเข้มแข็งประชาชน เราเรียนกฎหมายจากสำนักกอสติน ซึ่งบอกว่า
กฎหมายคือ เครื่องมือของรัฐ และรัฐของอังกฤษคือ ราษฎร จึงไม่เป็นไร แต่ของไทย ตอนเอา
กฎหมายสำนักกอสตินมาใช้นั้น รัฐเป็นเผด็จการจึงรังแกประชาชน

ทั้ง 7 เรื่อง ทำบางเรื่องหรือทุกเรื่องก็ได้ เรื่องที่สำคัญคือ เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม

บทบาทของผู้นำชุมชนในการภูษาคิด

1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน ให้ขยายขึ้นเรื่อย ๆ เชื่อมโยงกันเรื่อย ๆ 1 ด้าน
ครอบครัวยุคใหม่จะเกิดภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ถ้าทำทุกตำบลให้เข้มแข็งจะเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก ไปหา
ทรัพยากรบุคคลในแต่ละตำบลจะมีทั้งครู วิศวกร สถาปนิก แพทย์ ตำรวจ พัฒนาการ ปลัด
อบต. ฯลฯ สิ่งที่เราขาดคือ ความเชื่อมโยง ทำอย่างไรจะเชื่อมโยงกันได้

หาใครสักคนมาชวนคุย ที่ทำวุ่นมีคุณอำนาจ จันทน์ ชวนคนมาคุย ชวนแล้วชวนอีกใช้
เวลา 3 - 6 เดือน จนเกิดกลุ่มต่าง ๆ มากมาย แล้วร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน และ
สร้างพิพิธภัณฑ์ของชุมชนเองเป็นพิพิธภัณฑ์ของตำบล มีเรื่องเก่า ของเก่า ทำให้คนอยากมาเที่ยว
ฟังตนเองได้

ชวนสถาบันราชการมาร่วมมือ จะเกิดความรู้

คนจะมาร่วมกันได้ต้องอาศัยกระบวนการ ทำลายสิ่งสมมุติ ถ้าคนไทยรวมตัวกันเป็นจะ
ทำลายปัญหาได้ทุกชนิด

2) เชื่อมเศรษฐกิจชุมชนเข้ากับผู้บริโภคในเมือง เพื่อให้การบริโภคได้ประโยชน์กับชุมชน
ทำให้ได้ความดีทุกวัน ราชการเข้าใจผิด คิดว่าเอาเงินไปขายให้ชาวบ้าน ต้องเอาชาวบ้านไป
ขายผู้อื่น

ขอทบทวนทฤษฎีใหม่ 3 ชั้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชั้นที่ 1 - ฟังตนเอง

ขั้นที่ 2 - องค์การชุมชน

ขั้นที่ 3 - เครือข่ายองค์กรชุมชนร่วมกับบริษัทขนาดใหญ่

- ต้องเรียนรู้ตลอดเวลาไม่เช่นนั้นความรู้จะตายตัว
- ต้องเรียนรู้ต่อเนื่อง
- ระบบการศึกษาทั่วประเทศไม่ผลิตความรู้
- สภาต้องเป็นสัดบุรุษ ทูจบุรุษ เป็นสภาไม่ได้
- วิธีคิด แม้กระทั่งเครื่องมือ เช่น ALCOHOL เป็นหมิ่น ๆ ล้วน
- การสร้างถนนในชุมชนควรให้ชุมชนรับเหมา ขณะนี้ผู้รับเหมาและราชการกินประโยชน์

ถ้าชุมชนรับเหมา ชุมชนเจริญถนนก็ดี

- ค่อย ๆ คืบอำนาจกลับมาสู่ชุมชน ชุมชนดีขึ้นฐานแข็งแรง ข้างบนก็จะดีขึ้นด้วย
- จุดสำคัญคือ ผู้นำชุมชนเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ให้มาก เพื่อผลักดันนโยบายให้ตรง ขณะนี้มัน

เบี้ยว ควรออกพรบ.องค์กรของเกษตรกร คึงนักกฎหมายมาช่วย

- ทั้งหมดคือ ประชาธิปไตย และอำนาจประชาชน

จบคำบรรยาย เป็นพิธีมอบประกาศนียบัตรผู้สำเร็จหลักสูตร